

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

PROJEKTA METODE DARBĀ AR VĒSTURES AVOTIEM LATVIJAS
VĒSTURES STUNDĀS 6.KLASĒ

DIPLOMDARBS

Autore: Ilze Rība

Studenta apliecības Nr.: ir17047

Darba vadītāja: Asoc. Prof. *Dr. paed.* Baiba Kaļķe

RĪGA, 2019

ANOTĀCIJA

Diplomdarbā “Projekta metode darbā ar vēstures avotiem Latvijas vēstures stundās 6.klasē”, lai izraisītu skolēnos interesi par vēsturi, veidotu priekšstatu par vēstures avotiem, izprotot vēstures avotu būtību, veikts pētījums kā projekta darba metode veicinās skolēnu prasmi strādāt ar vēstures avotiem.

Pētījuma mērķis noskaidrot, kādas ir projekta metodes iespējas, ievirzot skolēnus darbā ar vēstures avotiem.

Darbs sastāv no ievada, četrām nodaļām, nobeiguma, izmantotās literatūras un avotu saraksta ar 37 vienībām un sešiem pielikumiem. Pirmajā nodaļā teorētiski analizēta projekta metodes pielietošana pedagoģijā, otrajā – darbs ar vēstures avotiem. Trešajā nodaļā – pusaudžu vecumposma raksturojums. Ceturtajā – projekta metodes iespēju noskaidrošana darbā ar vēstures avotiem.

Pētījuma laikā noskaidrojās, ka izmantojot projekta metodi darbā ar vēstures avotiem, skolēniem tiek sekmēta informācijas avotu analīze un apstrāde, IT, publiskās runas un vērtēšanas prasmju pilnveide.

ANNOTATION

In the thesis “Project method in work with history sources in the lessons of History of Latvia in Grade 6” in order to arouse students’ interest in history, develop the notion of historical sources, understanding the nature of historical sources, a study was conducted of how a project work method will enhance students’ ability to work with historical sources.

The aim of the study is to identify the options of the project method while directing pupils to work with historical sources.

The thesis consists of the introduction, four chapters, the conclusion, the list of literature and sources used with 37 units and six annexes. The first chapter analyses, in theory, the pedagogical application of the project method, the second - working with historical sources. The third chapter deals with the characteristics of the age of adolescence. The fourth investigates the options of the project method in work with historical sources.

The study found that using the project method in work with historical sources, students advance their skills to analyze and process information sources, use IT, speak in public and evaluate.

SATURS

IEVADS	5
1.PROJEKTA METODES IZMANTOŠANA PEDAGOĢIJĀ	7
1.1.Projekta metodes vēsture	7
1.2. Projekta metode un tās izmantošana	9
2. DARBS AR AVOTIEM.....	16
3.PUSAUDŽU VECUMPOSMA RAKSTUROJUMS.....	24
4.PROJEKTA METODES IESPĒJU NOSKAIDROŠANA DARBĀ AR VĒSTURES AVOTIEM.....	32
NOBEIGUMS	46
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	49
Pielikumi.....	52
1.pielikums.....	52
Skolēnu zināšanu, prasmju un attieksmes izpētes.....	52
Pēc Likerta skalas apkopojums	52
2.pielikums.....	57
Anketa 6.klasei.....	57
Vēsture un tās pētīšana.....	57
3.pielikums.....	60
Stundu plāns1	60
4.pielikums.....	64
Projekta darba Vēsture cilvēku atmiņās plāns	64
5.pielikums.....	66
Projekta vērtēšana	66
6.pielikums.....	67
Projekta metodes skolēna darba pašvērtējums.....	67

IEVADS

Eiropas Parlaments 2006.gadā izstrādāja un apstiprināja astoņas pamatkompetences izglītībā, kas ir pamatā mūžizglītībai – saziņa dzimtajā valodā, saziņa svešvalodās, matemātikas kompetence un pamatprasmes zinātnē un tehnoloģijās, digitālā kompetence, mācīšanās mācīties, sociālā un pilsoniskā kompetence, pašiniciatīva un uzņēmējdarbība, kā arī kultūras izpratne un izpaušme. Digitālā kompetence paredz IKT izmantošanu darbam, atpūtai un saziņai, datorprasmes sadarbībai un uzņēmējdarbības veicināšanai (*Key Competences in Europa* 2009). Pasauli raksturo globalizācija, informācijas un tehnoloģiju attīstība un vērtību daudzveidība. Mūsdienu bērniem ir jāmacās dzīvot pasaulē, kas nepārtraukti mainās. Pašlaik Latvijas skolēniem labi padodas uzdevumi, kas prasa atcerēties un rīkoties labi pazīstamās situācijās, taču trūkst iemaņu un pieredzes iedziļināties un apstrādāt daudzveidīgus datus, darboties komandā, piedāvāt risinājumus nestandarta situācijās, veidot sakarības starp teorētiski apgūto un reāli dzīvē pieredzēto, analizēt paveikto un izvirzīt mērķus nākamajiem darbiem. Skolēniem trūkst prasmju īstenot savas ieceres jaunās apstākļos. (Skola 2030 2017)

Lai izraisītu skolēniem interesi par vēsturi, veidotu priekšstatu par vēstures avotiem, izprotot vēstures avotu būtību, kompetenču izglītības modelim ir piemērota projekta metode. Plānošana, kas ir viena projekta metodes sastāvdaļām, ir sociāls process un cilvēku aktivitāšu pamats. Projekta aktivitātes ir neierobežotas un netiek strukturētas, tāpēc vairumā gadījumu projekta uzdevums ir koncentrēts vadošajā jeb pētījuma jautājumā, kas nosaka pētījuma saturu un gaitu. Mācīšanās notiek skolēniem un skolotājiem kopīgi, veidojot mācību objektus. Izmantojot projekta metodi, skolēni ātrāk iegūs zināšanas, prasmes un iemaņas darbā ar vēstures avotiem, kā arī paši veidos avotus, kurus varēs izmantot mācību procesā, mācīsies vērtēt savu un citu skolēnu darbu, kā arī apgūs dažādas komunikācijas prasmes.

Pētījuma mērķis: Noskaidrot, kādas ir projekta metodes iespējas, ievirzot skolēnus darbā ar vēstures avotiem.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt pedagoģisko un psiholoģisko literatūru par darbu ar vēstures avotiem, projekta metodes izmantošanu pedagoģijā un skolēnu vecumposma īpatnības.
2. Veikt izmēģinājuma darbību projekta metodes iespēju noskaidrošanā darbā ar vēstures avotiem.

3. Salīdzināt teorijas un iegūtās izmēģinājuma darbības rezultātus.

Pētījuma jautājums: Kā projekta darba metode veicinās skolēnu prasmi strādāt ar vēstures avotiem?

Pētījuma metodes:

- Literatūras analīze;
- Aptaujas metode;
- Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība.

Pētījuma bāze: 38 izmantotās literatūras un avotu vienības;

29 sestās klases skolēni (17 zēnu un 12 meiteņu)

1. PROJEKTA METODES IZMANTOŠANA PEDAGOĢIJĀ

1.1. Projekta metodes vēsture

Jēdzienu “projekts” lieto vairākās nozīmēs – būves vai rūpnieciskā izstrādājuma projekts, tehnoloģiskā procesa shēma, dokumenta iepriekšējs teksts vai iecere, plāns. Šajā gadījumā tuvāka nozīme ir plāns, iecere. Projekts ir unikāls pasākums organizācijai, kura realizē vai pasūta projektu ar skaidri definētu apspriestu un apstiprinātu mērķi, noteiktu sākuma un beigu datumu un ar izplānotiem resursiem. (J.Uzulāns 2004)

Saskaņā ar tradicionālo bibliogrāfiju projekta ideja meklējama Amerikas Progresīvās izglītības kustībā. Sākotnēji tā tika ieviesta 1908.gadā kā jauna lauksaimniecības metode, bet pedagogs Viljams H. Kilpatriks (*Kilpatrick, William Heard* (1871-1965)) izstrādāja koncepciju un popularizēja to visā pasaulē savā slavenajā rakstā “Projekta metode” (1918). V.H.Kilpatriks atbalstīja Džona Djūija (*Dewey, John* (1859-1952)) ideju, izvairīties no stingras mācību programmas, aizstājot to ar “bērniem vērstu pieeju”. Pēc Dž.Djūija psiholoģiskās pieejas, mācīšanas pamati jāpārkaroto. Skolotājam joprojām ir labi jāpārzina savs mācību priekšmets, bet arī ir jāizprot izglītojamā kultūra un personīgā izcelsme. Mācīšanās notiek kā darbība, kurā tiek iekļautas aktuālas problēmas. Arī mācīšanās motivācijas maiņa – no atlīdzības un sodīšanas uz personīgu ieinteresētību gala rezultātā. Dž.Djūija centieni savienot bērnu, skolu un sabiedrību motivēja ne tikai vēlme iegūt labākas pedagoģiska metodes. Skolas bija nozīmīgas vietas, lai mācītos un eksperimentētu ar demokrātiju. Demokrātiskā dzīve ir ne tikai pilsoniska un ekonomiska rīcība, bet tai ir arī izšķiroša nozīme, problēmu risināšanas ieradums, iztēle, radošā izpausme un pilsoniskā pašpārvalde. Uzdevumu klāsts ir plašs, ko bērns varētu dzīvē uzņemties. Sabiedrībai tas ir jāsaprot un jāpiešķir izglītībai augstākā politiskā un ekonomiskā prioritāte. (*J. Dewey 1938*) Mihails Knolls (*Michael Knoll*) ir izpētījis projekta metožu pielietošanu arhitektūras izglītībā 16.gs. Itālijā un inženierzinātņu izglītībā 18.gs. Francijā. Projekta metode vispirms tika ieviesta koledžās un skolās, kad absolventiem bija jādemonstrē savas zināšanas un prasmes, ko viņi iemācījušies studiju laikā. Vēsturē var izdalīt piecus projekta metodes attīstības posmus:

- 1590.-1765. Romas un Parīzes arhitektūras akadēmijās studenti strādā ar problēmu risināšanas metodēm;
- 1765.-1880. Projekts kļūst par regulāru mācību metodi Francijā, Vācijā, Šveicē. 1865.gadā arī ASV;
- 1880.-1918. Kalvins M. Vudvards (*Calvin M. Woodward*) pielāgo projekta koncepciju skolas darbam. Skolēni īsteno savus radītus projektus;
- 1918.-1965. V.H. Kilpatrika ideja, ka “projekts ir visaptveroša mērķtiecīga darbība, kas notiek sociālā vidē.” Tās lielākie atbalstītāji ir Eiropā, Indijā un PSRS;
- 1970. V.H. Kilpatrika projekta metode, tiek atklāta no jauna Vācijā, Nīderlandē un citās Eiropas valstīs, kā vienīgi atbilstošā demokrātiskai sabiedrībai. ASV pedagogi no jauna mēģina definēt projektu, uztverot to kā papildinājumu tradicionālajai izglītības mācību priekšmetu programmai. (M.Knolls 1995)

Projekta metodei ir divas pamatnostādnes. Pirmā, kad skolēni sistemātiski apgūst prasmes un faktus, pēc tam, pielietojot šīs zināšanas un prasmes, radoši veic projekta darbu. Otrajā pieejā skolotāja instrukcija nav pirms projekta, bet tā ir integrēta. Skolēni vispirms izvēlas projektu, pēc tam pārrunā, kas viņiem ir jāzina, lai atrisinātu problēmu un apgūtu vajadzīgās zināšanas, prasmes un iemaņas. Paši izpilda izvēlēto projektu. Abās pieejās ir jānodrošina pārdomu laiks visos projekta īstenošanas posmos. Jādod iespēja novērtēt savu progresu. (M.Knolls 1995)

Pēc V.H. Kilpatrika domām, izglītība ir cieši saistīta ar bērna sociālo attīstību. Uzsvars tiek likts uz mācīšanos domāt. Mācību programma ir jāveido balstīta uz reālo dzīvi. Ideja prasa nepieciešamību pēc integrēta mācību satura, kurā ir maksimāla skolēna līdzdalība. Šīs pārlicības rezultātā V.H. Kilpatriks radīja unikālu mācību formu – projekta metodi. Tā ir uzvedības psiholoģijas un progresivitātes kombinācija, kas balstīta uz “bērncentrētu” pieeju.

Mērķtiecīgā darbībā skolai ir skolēni jā sagatavo dzīvei. “Mācīties darīt darot.” Lai to varētu īstenot, bērnam ir jābūt iespējai sasniegt izvirzīto mērķi. Jāuzņemas atbildība par savu darbību. Lai skolēns varētu pareizi attīstīties, skaidri jānosaka mērķis, ja pats to nevar izdarīt, tad skolotājam ir jāpalīdz. Uzdevums, gatavība, noteiktas darbības, panākumi, apmierinātība un mācīšanās ir savstarpēji saistīti. Skolotāja īpašais pienākums ir vadīt skolēnu caur viņa interesēm un sasniegumiem uz plašākām interesēm un sasniegumiem. (V.H. Kilpatriks 1925)

Projekta metodei ir četri posmi:

- Mērķis;
- Plāns;
- Plāna realizācija;
- Vērtēšana.

Skolotājam vispirms ir jāizlemj, kas ar šo darbu tiks panākts. Jāizvirza mērķis. Nepieciešams izstrādāt plānu mērķa sasniegšanai. Kā rīkoties, lai nonāktu pie mērķa. Pēdējais ir vērtēšana. Vispirms skolotājs vērtē plānu. Tad vēro un vērtē skolēnu darbību, kā plāns tiek īstenots. Un visbeidzot – galarezultātu. Vai mērķis ir sasniegts?

Šīs metodes ievērojamākais sasniegums ir nepārtraukta mācību programmas pārskatīšana, pamatojoties uz skolēnu un studentu vajadzībām un interesēm. Studiju programmas izstrādāšana kopā ar studentiem. V.H. Kilpatrika uzskatu pamatā bija doma, ka skolēns uzņemas atbildību par savu izglītību un tā ir galvenā mācīšanās motivācija, kas veicina lēmumu pieņemšanas prasmju attīstību. Projekta metodei ir filozofiska pieeja, kas balstās uz “bērncentrētu” mācīšanas un mācīšanās pieredzi. (V.H. Kilpatriks 1925)

1.2. Projekta metode un tās izmantošana

Mūsdienās projekta metode tiek izmantota ne tikai pedagogijā, bet daudzās dzīves jomās. Vārds “metode” tulkojumā no grieķu valodas nozīmē ‘ceļš uz kaut ko’. Metode ir pedagoga un izglītojamā didaktiskās sadarbības paņēmieni sistēma, ar kuras palīdzību skolēni apgūst jaunas zināšanas, prasmes un iemaņas, vienlaikus attīstot arī savas izziņas spējas (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca 2000).

Hanss D. Litke un Ilonka Kunova pamato, kādēļ ir nepieciešams projekts: “Tas nozīmē, ka visām iesaistītām personām projekts ir īpašs izaicinājums. Ne velti projekta darbs prasa no ikkatra komandas biedra daudz vairāk pūļu un radošās pieejas nekā ikdienas rutīnas darbs: visiem jābūt spējīgiem redzēt lietas daudz plašāka skatījumā. Projekta darbs ir ļoti aizraujošs, kas prasa stipru gribu atteikties no ierastā.” (H.D. Litke un I. Kunova 2003:12) Trevors L. Jangs savā darbā “Kā vadīt projektu” (2009) ir izstrādājis noteikumus un padomus,

lai projekts būtu veiksmīgs. Autors uzskata, ka veiksmē atkarīga no cilvēka, kurš veido vērtēšanas kritērijus un pēc tam veic vērtēšanu. Visi projektā iesaistītie ir atbildīgi vai projekts būs veiksmīgs. Jau pašā sākumā jāparedz, kas varētu traucēt tā veiksmīgai realizācijai. (T.L. Jangs 2009:12) Savukārt pēc Džona P.Lūisa (Dž.P. Lūiss 1997:17) domām, veiksmīga projekta panākuma pamatā ir plānošana. Vispirms skaidri jāapzinās projekta nepieciešamība un mērķis, lai tas būtu attīstošs un ļautu darboties, lai no tā kāds labums būtu nākotnē. Jānoskaidro, vai projekts atbilst stratēģijai (mācību mērķi, saturs, skolēnu vajadzības) (T.L. Jangs 2009:26).

Rūpīgi jāizstrādā problēmsituācijas apraksts, jāveic plānošanas darbs, jāsadala lomas un atbildība. Dž. P. Lūiss arī uzskata, ka projekta vadīšana ir projekta pasākumu plānošana, grafiku sastādīšana un uzraudzība, lai sasniegtu projekta mērķus. Galvenie mērķi, kas jāsasniedz, ietver projekta izpildi, izmaksas un termiņus. Tajā pašā laikā saglabājot projekta apjomu (Dž.P Lūiss 1997: 8). Projektam ir vajadzīgs vadītājs, tā pienākumi ir izveidot komandu; identificēt un pārraudzīt ieinteresētās personas; veikt plānošanu un nodrošināt ieinteresēto personu atbalstu; identificēt un vadīt riskus; pārraudzīt izmaiņas un veikt labojumus pēc problēmsituācijas analīzes; nodrošināt resursu piesaisti un darba pienākuma izpildi; sekot līdzi projekta gaitai; risināt projekta laikā radušās problēmas; kontrolēt izmaksas; informēt projektā iesaistītās personas par tā gaitu; nodrošināt projekta mērķu izpildi; vadīt visu projektā iesaistīto personu darbību. Kad ir izveidota projekta komanda, tās dalībniekiem arī ir noteikti savi uzdevumi: apzinīgi pildīt uzticētos pienākumus; sadarboties ar pārējiem komandas locekļiem, lai palīdzētu tiem izpildīt uzticēto darbu, strādāt pie projekta dokumentācijas; piedalīšanās plānošanā un riska vadībā; nodrošināt uzticēto pienākumu izpildes procesu; risināt problēmas vai informēt par tām projekta vadītāju; līdzdarboties problēmu risināšanā; saskatīt iespējamus riskus, problēmas, kā arī iespējas; nepieciešamības gadījumā sniegt palīdzību pārējiem komandas locekļiem. Līdzīgi uzdevumi paplašinātās grupas locekļiem (T.L Jangs 2009:31). Projekta vadītāja nozīmi uzsver arī Juris Uzulāns (2004), kurš ir apkopojis dažādos informācijas avotos svarīgākās projekta vadītāja iemaņas:

1. komunicēšanās;
2. organizatoriskās;
3. problēmu risināšanas;
4. pārrunu;

5. līdera;
6. komandas veidošanas un personāla vadības iemaņas (J. Uzulāns 2004:123)

Projekta kultūra ir viens no kvalitāti ietekmējošiem faktoriem. Efektīvas organizācijas izceļas ar augstu kultūru, kas veidojas pārdomātā rīcībā. Dalībnieki apzinoties un pieņemot esošo kultūru, atrod sevi, savu vietu un integrējas komandā. (I. Forands 2006:217) Organizācijas kultūra ietekmē visu, kas tiek darīts. Kultūru veido uzņēmumā strādājošie, viņu uzskati, attieksme, izturēšanās un tradīcijas (Dž.P. Lūiss 1997:16). Ne mazāk svarīga ir projektā iesaistīto personību uzvedība, kuru ietekmē viedoklis par valdošo kultūru. Ir daži grūtāk pamanāmi kultūras komponenti, kuri būtu jāievēro:

1. ētika;
2. savstarpēja uzticēšanās, atbalsts un cieņa pret lēmumiem;
3. gatavība riskēt un optimisms – risku atzīšana un dalīšanās veiksmēs;
4. rīcības brīvība – uzticētās atbildības apzināšanās un iespēja piedalīties lēmumu pieņemšanā;
5. ikviena dalībnieka ieguldījums – piederības izjūta, izvairīšanās no neskaidri formulētu pienākumu izraisītu haosu;
6. sadarbība – līdzīgus uzskatus, komandas darbu, savstarpējo palīdzību, stresa samazināšana,
7. profesionālā pilnveide – iespējas mācīties darot (T.L. Jangs 2009:33). Savukārt projekta norisi T. L. Jangs dala šādos posmos:
 - projekta ierosināšana,
 - definēšana,
 - plānošana,
 - realizēšana,
 - slēgšana,
 - novērtēšana.

Šī pieeja nodrošina projektu īstenošanu pēc vienotas sistēmas un atvieglo izpildes gaitas kontroli. Posmi ir sakārtoti noteiktā secībā un katrā no tiem projekta dalībnieki veic konkrētus darbus, kuru rezultātā veidojas informācijas kopums, kas liek pieņemt lēmumus (T.L. Jangs 2009:35). Projekta starta procesā ir jāizanalizē: kas ir projekta uzdevuma devējs; kas ir lietotājs un iespējamie pastarpinātie lietotāji; kas izmantos projekta rezultātus; projekta

pamata grupa vai tās iespējamie kandidāti; citas personas, kas var ietekmēt projektu, – projekta interesenti. (T.L. Jangs 2009:44).

Projekta definēšanas posmā jāpiedalās visiem komandas dalībniekiem, lai visi būtu gatavi strādāt pie projekta. Pirms definēšanas jābūt skaidram problēmas aprakstam. Jāizstrādā projekta organizācijas plāns, kurā tiek noteikti projekta mērķi:

- informācija par problēmsituāciju,
- mērķis – kāpēc mēs to veicam tieši tagad?
- projekta vispārīgais mērķis (25-30 vārdos),
- galvenie sagaidāmie rezultāti, izstrādnes kopā ar izpildes termiņiem,
- galvenie ieguvumi,
- izmaksas,
- nepieciešamās prasmes, pārklājumi vai saistība ar citiem darbiem.

Sagaidāmajiem projekta rezultātiem jābūt: termiņos; reāliem; izmērāmiem; konkrētiem; sasniedzamiem. Jāizvērtē riski. Pēc visu iepriekšminēto darbību izpildes notiek projekta definīcijas apstiprināšana (T.L. Jangs 2009:56-66), pēc kuras seko atbildību sadale, kuri jāsadala godīgi un vienmērīgi. Katram dalībniekam ir jāuzņemas atbildība par vienu vai vairākiem projekta pamata posmiem(T.L. Jangs 2009:100).

Projekta noslēgumā notiek tā slēgšana un rezultātu novērtēšana pēc projekta slēgšanas kritērijiem: visi uzdevumi ir pabeigti; sasniegti visi sagaidāmie rezultāti; testēšana pabeigta; sagatavoti materiāli un tiek aizpildīta procesa pieņemšanas lapa (T.L. Jangs 2009:146). Projekta slēgšanas sanāksmē tiek pārrunāti sasniegtie rezultāti, izteikta pateicība par ieguldīto darbu un palīdzību. Projekta novērtēšana notiek projekta gaitā, pēc projekta slēgšanas (T.L. Jangs 2009:149). Projekta pieredzes apkopošana ir nepieciešama projekta slēgšanas darbs. Projekta rezultātu apkopo, novērtējot

- vai ir sasniegti projekta mērķi;
- vai ir un kādi ir projekta zaudējumi;
- vai projektam bija neplānoti ieguvumi un zaudējumi;
- vai projekta pieredzi var izmantot citos projektos. (J. Uzulāns 2004:129)

Projektu nepieciešams izvērtēt arī no ētiskā, administratīvā un lietderības viedokļa. Ētiskā nozīme izprotama kā komandas, īpašnieka un patērētāju apmierinātība ar galarezultātu.

Administratīvā lietderība liecina par projekta lietderību organizācijas turpmākā attīstībā. Patērētāju apmierinātība ir nozīmīgs kritērijs ne tikai esošam projektam, bet analoģu projektu īstenošanai nākotnē. Veiksmīga projekta noslēgumam ir jābūt kā nākotnes virzītājam visiem tiem, kas bija saistīti ar projektu. (I. Forands 2006:254)

Lai jaunākajā skolas vecumā skolēni efektīvi apgūtu zināšanas un prasmes, mācību procesam un apgūstamajam saturam jābalstās uz skolēnu iepriekšējo pieredzi. Strādājot frontāli ar visu klasi, nav iespējama sadarbība, skolēni nemācās paši noteikt savu darbību. Lai skolēni mācītos vadīt savu darbību, skolotājs kolektīvās mācībās nodrošina apstākļus skolēnu sadarbībai un katra skolēna attīstībai sadarbībā. Intelektuālās darbības primārā forma ir darbīga, praktiska domāšana, kas vērsta uz darbību un ir viena no galvenajām formām, kādā notiek pielāgošanās jauniem apstākļiem un ārējās vides mainīgajām situācijām (Ļ. Vigotskis, 2002:36) Projekta metode pēc J. Angelovas un A. Rahneva (*E. Angelova, A. Rahnev 2009*) uzskata ir balstīta uz reālās dzīves problēmām, kuras var atrisināt. Skolēniem, lai sasniegtu mērķi un gūtu panākumus, ir jāizdomā radošs problēmas risinājums, jālieto projekta vadības prasmes un spēja strādāt komandā, jāprot informāciju iegūt dažādos veidos un jāattīsta publiskās uzstāšanās prasmes. Projektu metodē ir padziļināti jāanalizē iegūtās zināšanas. Tā garantējot iepriekš iegūtās pieredzes atkārtošānu un nostiprināšanu. Atkārtojot indivīds izvēlas piemērotākās zināšanas, lai izpildītu noteiktu praktisko darbību, t.i., jāapgūst prasmes jau zināmo pārnest un pielietot citā situācijā. Šāda veida mācīšanās ir ne tikai jaunu zināšanu un prasmju iegūšana klasē, bet arī ārpuskolas pasākumos, kur notiek patstāvīgs darbs bez skolotāja tūlītējas palīdzības. Katrs skolēns var strādāt sev atbilstošā tempā un personiskajām spējām. Tā paši trenējas noteikt savas stiprās un vājās puses, lai veiktu atbilstošus koriģējošus pasākumus.(J. Angelova, A. Rahnevs 2009)

I.M. Rubana apgalvo, ka skolēni apgūst mācīšanās un sociālās prasmes, kas kalpo par pamatu citu prasmju apgūšanai. Izglītības mērķi liek izvēlēties aktīvu izziņas procesu veicinošas metodes, kas attīsta gan prasmes mācīties, gan radoši izmantot zināšanas, gan arī prasmes sevi novērtēt un kontrolēt, sadarboties ar citiem, iecietīgi izturēties pret atšķirīgu viedokli, kritiski domāt un pieņemt atbildīgus lēmumus. Darbība un sociālā pieredze ietver prasmes: strādāt ar informāciju; plānot, organizēt; kritiski vērtējoši domāt; risināt problēmas; pieņemt lēmumus; sadarboties; adekvāti novērtēt savas iespējas, rīcību, sasniegumus (I. M. Rubana 2004:5, 49). I. Rubanas pētījums LSPA (2003) par interaktīvo metožu izmantošanu studijuursos rāda, ka studentu vērtējumā galvenie ieguvumi no interaktīvo metožu

ieviešanas ir: studentu un mācībspēku attiecību uzlabošanās; pētniecības prasmju pilnveidošanās (projekta darbos); sadarbības prasmju dziļāka izpratne un pilnveidošanās; kritiskās domāšanas prasmju uzlabošanās. (I. M. Rubana 2003: 53)

Pastāv dažādu projektu modeļi, atspoguļojot dažādas definīcijas un metodoloģijas pasākumus konkrētā laika periodā un dažādas piemērošanas jomās. Katrs modelis ir piemērots noteiktiem faktoriem – kontekstam, mērķa grupai, pieejamajiem resursiem utt. Tomēr visiem projektiem ir līdzīgs paraugs. Saskaņā ar neseno pētījumu, projekta darbs zināmā mērā atbilst tā atbalstītāju vēlmēm, jo šī metode papildus faktu mācīšanai uzlabo izglītojamo motivāciju, pašapziņu un kritisko domāšanu, kā arī to problēmu risināšanu, lēmumu pieņemšanu, izmeklēšanas, sadarbības prasmes. Tomēr ir arī pierādījumi, ka pastāv šķēršļi, kas kavē izvirzīto mērķu sasniegšanu. Piemēram, skolotājiem ir grūtības piedāvāt un projektēt sarežģītus projektus, pārraudzīt progresu, sniegt atgriezenisko saiti un atbalstīt, kad un kur tas ir nepieciešams, radīt un saglabāt atmosfēru mācībām un darbam un, visbeidzot, izstrādāt rīkus, lai novērtētu rezultātus.(..) Projekti var izgāzties, jo daži skolēni ne vienmēr ir gatavi pašpietiekamam, radošam, novatoriskam darbam. Principā viņiem ir rīcības brīvība, kuru piedāvā projekta metode, bet, tāpat kā tradicionālajos apstākļos, viņi bieži pielieto sarunu, sarūgtinājumu stratēģijas, lai mazinātu, izvairītos vai pat izvairītos no papildu laika, enerģijas tērēšanas un iztēles veicināšanas, ko prasa projekta darbs. (M. Knolls 2014:665-669)

Projekta metode, kura ir dažādu interaktīvu metožu kopums, ir piemērota 21.gs. pedagoģijas mērķu sasniegšanai, jo tās izmantošanas iespējas nav ierobežotas ne izglītības satura ziņā, ne izglītojamo vecuma dēļ.

1. Projekta metodi pedagoģijā ieviesa Viljams H. Kilpatriks 20.gs. sākumā, izmantojot Džona Djūija idejas par mācīšanos darot, mācīšanās motivācijas maiņu, kur skolēns ir ieinteresēts gala rezultātā.

2. 1970.V.H. Kilpatrika projekta metode, tiek atklāta no jauna Vācijā, Nīderlandē un citās Eiropas valstīs, kā vienīgi atbilstošā demokrātiskai sabiedrībai.

3. M. Knolls norāda, ka projekta metodei ir divas pamatnostādnes. Pirmā, kad skolēni sistemātiski apgūst prasmes un faktus, pēc tam, pielietojot šīs zināšanas un prasmes, radoši veic projekta darbu. Otrajā pieejā skolotāja instrukcija nav pirms projekta, bet tā ir integrēta.

4. Projekta metode tiek sadalīta vairākos posmos: ierosināšana un definēšana, plānošana un realizēšana, slēgšana un novērtēšana.

5. Veiksmīga projekta norisei ir svarīgi, ka visi tā dalībnieki aktīvi iesaistās visos posmos, veicot savus pienākumus, kā arī ne mazāka loma ir projekta vadītājam.

6. Ne mazāk svarīga ir projektā iesaistīto personību uzvedība, kuru ietekmē viedoklis par valdošo kultūru.

7. Projekta rezultātiem jābūt: termiņos; reāliem; izmērāmiem; konkrētiem; sasniedzamiem.

8. Ar projekta metodes palīdzību tiek veidota patstāvīga, mērķtiecīga darbība, kurai skolēns saskata personīgi nozīmīgu jēgu, jo esot mācību procesa subjekta pozīcijā: pieaugoša

līdzdalība mērķa formulēšanā, līdzekļu izvēlē, pašvērtējuma pieredzes veidošanā. Kā aktīvs mācību procesa dalībnieks, kas balstoties uz esošo pieredzi, atklāj sev jauno un gūst pozitīvu pārdzīvojumu. Tas izmaina gatavu zināšanu piedāvāšanu un mērķis ir mācīties pētīt.

9. Pēc M.I. Rubanas, J. Angelovas un A. Rahneva pētījumiem, interaktīvo metožu izmantošana ir darbība un sociālā pieredze, kas ietver prasmes: strādāt ar informāciju; plānot, organizēt; kritiski vērtējoši domāt; risināt problēmas; pieņemt lēmumus; sadarboties; adekvāti novērtēt savas iespējas, rīcību, sasniegumus.

10. Pēc projekta Skola 2030 ieteikuma mācību fiziskajai videi būtu jānodrošina iespēju pedagogiem stundas ietvaros izmantot daudzveidīgas mācību darba formas, dodot iespēju skolēniem strādāt individuāli un grupās, darboties pie starpdisciplināriem uzdevumiem ilgākā laika posmā, izmantojot bibliotēku, informācijas un komunikāciju tehnoloģijas un citus resursus darba veikšanai. Skolēni jādod iespējas darboties improvizētās darbnīcās modeļu un prototipu izgatavošanai.

2. DARBS AR AVOTIEM

Viena no pamatprasībām Latvijas un pasaules vēstures priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi, ir vēstures pētīšana un interpretēšana, kura ir noteikta Latvijas vēstures mācību priekšmeta standarta 8.punktā. (MK noteikumi Nr.468 2014) Šo prasību skolēns vislabāk apgūst, strādājot ar dažādiem informācijas avotiem. Beidzot 9.klasi, Latvijas un pasaules vēstures eksāmenā ir darbs gan ar rakstītajiem vēstures avotiem, gan ar vizuālajiem vēstures avotiem. Dace Saleniece "Mācību stundu piemēri 6.klasei" metodiskajā materiālā (D. Saleniece 2011:3) saka: "Aplūkojot skolēniem saturiski tuvus tematus, izmantojot daudzveidīgas mācību metodes un radošus uzdevumus, skolotājs arī var izveidot skolēnos izpratni par vēstures būtību un drošus pamatus tālākajai mācību darbībai vēstures mācību priekšmetā. Tāpat arī metodiskajā materiālā apkopoti paņēmieni, kas veicina skolēnu prasmi patstāvīgi veikt dažādus vēstures mācību priekšmetam raksturīgus darba uzdevumus – prasmi lietot vēstures zināšanas un izpratni dažādās situācijās, darboties ar vēstures avotiem un izstrādāt argumentētu aprakstu." Metodiskajā materiālā apkopoti ieteikumi, kā darboties vēsturē ar jautājumiem, par kuru tiešo saistību ar vēsturi ikdienā parasti cilvēki neaizdomājas. Temati "Es un manas ģimenes vēsture", "Es un manas tuvākās apkārtnes (ciema, pilsētas, novada) vēsture" ļauj skolēnam uztvert sevi kā vēstures daļu un apzināties gan savu vietu vēsturē un iespējas ietekmēt vēstures gaitu, gan vēstures un vēstures mācību priekšmeta nozīmi kopumā.

Sadarbojoties ar muzejiem, skolēniem vieglāk uztvert vēstures avotu lomu un izprast to nozīmi dažādos laika posmos. It sevišķi svarīgi tas ir, sākot mācīties Latvijas vēstures un pasaules vēstures mācību priekšmetus 6.klasē, iepazīstoties ar vēstures avotiem, mācoties atšķirt un klasificēt to veidus. Okupācijas muzeja mājas lapā ir teikts, ka vēstures avoti ir viss, kas nonāk mūsdienās no pagātnes – avīze, darbarīks, fotogrāfija, baznīca, dienasgrāmata, lelle, vēstule, zābaks, glezna – un liecina par savu laiku. Šādus avotus dēvē par pirmavotiem. Arī vēsturnieka radītu uz vēstures pirmavotiem balstītu vēstures aprakstu jeb stāstu var lietot kā vēstures avotu, tomēr tas ir atšķirīgs no pirmavota: tas ir sekundārs avots, kas nereti vairāk liecina par pašu vēsturnieku un viņa laikmetu nekā par aprakstīto laiku. Par sekundāru avotu uzskata arī liecību, kuras autors pats nav notikumu aculiecinieks. Gan vēsturnieka darbs, gan mākslas filma, gan vēsturisks romāns var būt ļoti vērtīgs sekundārs avots, ja tas balstās uz dažādiem pirmavotiem. Reizēm sekundārus avotus ir grūti izvērtēt, ja nevaram pārbaudīt

izmantotos pirmavotus. Šķiet, ka pieejamais vēstures avotu klāsts ir neaptverams, tomēr mūsdienu cilvēku rokās ir nonākusi tikai neliela daļa no visām pagātnes liecībām. Daudz vēstures avotu ir iznīcinājusi uguns, mitrums, grauzēji un insekti, kā arī cilvēki, kam šie vēstures avoti ir likušie nesvarīgi vai varbūt pat bīstami. Dažkārt vēstures avotus iznīcina, izmantojot tos kādā citā veidā – piemēram, baznīcu pārbūvē par sporta zāli, avīzes palīmē zem tapetēm, monētas pārkausē utt. Protams, visus vēstures avotus nav iespējams saglabāt – tad pašiem cilvēkiem pasaulē vairs nebūtu vietas. Katram, kas pēta vēsturi, ir svarīgi padomāt, kāpēc tieši viens vai otrs vēstures avots ir saglabājies, bet citu nav. Pētījuma rezultāti ir tieši atkarīgi no pieejamo avotu klāsta. (LOM) Par neseno laiku vēsturi ir saglabājušies visvairāk vēstures avotu, bet tāpēc ir arī grūti tos izvēlēties un atlasīt. Arhīvos atrodams liels skaits oficiālu dokumentu, no kuriem daudzi svarīgākie pēdējos gados vairākkārt publicēti. Oficiālie dokumenti var radīt priekšstatu, ka šis vēstures posms ir vissarežģītākais, visgarlaicīgākais, no cilvēkiem visatsvešinātākais. Tā tas nav! Šā laika liecinieki vēl arvien dzīvo mūsu vidū un viņu stāsti un saglabātās liecības vēl arvien pieejami ikvienam. Salīdzinot ar akmens laikmeta priekšmetu vai pagājušā gadsimta dokumentu, nesenās vēstures avoti, par kuriem varam saņemt komentārus un tuvākus paskaidrojumus, ir īpaši vērtīgi. Tāpēc – veicot pētījumu par kādu no nesenās vēstures problēmām, sameklē un izmanto arī:

1. personiskus dokumentus (vēstules, dienasgrāmatas, piemiņas lietas);
2. vizuālus vēstures avotus (plakātus, karikatūras, fotogrāfijas, kino un video, gleznas);
3. taustāmus vēstures avotus (tādi atrodas daudzās mājās – piemēram, 60. gadu mēbeles, apģērbi, ordeņi, kā arī muzejos);
4. mākslas paraugus (dzeju, daiļliteratūru un publicistiku, mūziku – piemēram, Imanta Kalniņa dziesmas);
5. vides objektus (celtnes un graustus).

Nesenās vēstures izpēte piedāvā unikālu iespēju izmantot vēl dzīvu cilvēku liecības. Interesantus materiālus var atrast arī vietējas nozīmes dokumentu krātuvēs – pilsētu vai pagastu arhīvos, bibliotēkās, muzejos, skolās un citās iestādēs. Skolā visbiežāk izmanto pieejamākos vēstures avotus:

1. mutvārdu avotus (notikumu aculiecinieku atmiņas);
2. lietišķos avotus (priekšmetus);
3. vizuālos avotus (attēlus, fotogrāfijas, filmas);
4. rakstiskos avotus (visu rakstīto – gan publicēto, gan nepublicēto).

Prasme strādāt ar avotiem ir nepieciešama ne tikai vēsturniekiem. Tā ir svarīga katram

cilvēkam, lai mācētu kritiski uztvert visdažādākā veida informāciju. (LOM)

Daudzas lietas šai dzīvē var iemācīties, tās darot. Līdzīgi ir arī ar domāšanu un vēstures avotu analīzes prasmi - tās ir jātrenē. Vēsturnieki parasti sāk strādāt, uzdodot jautājumu. Tad sāk vākt avotus, kuros ir liecības, kas var sniegt atbildes uz šo jautājumu. Avotus izvērtē, lai noskaidrotu, cik tie ir precīzi. Ja avoti ir atšķirīgi, pretrunīgi, tos salīdzina ar citiem. Pilnīgi iespējams, ka darba rezultātā vēsturnieks nevarēs paziņot, ka viss ir bijis tā un tā, bet sniegs vairākus minējumus, kā tas varētu būt bijis. Vēsturnieka interpretācija ir stāsts, kas balstās uz pieejamām liecībām. Tas nevar būt absolūta patiesība. Darbs ar avotiem ir vēsturnieka pamatuzdevums, tomēr visi skolēni nekļūs par vēsturniekiem, bet visiem jāprot lietot vēsturnieku metodes – kritiski domāt un vērtēt. (Latvijas Okupācijas muzejs 2018)

Aleksandrs Gavriļins (2017:42) uzskata, ka vēstures avotu kritikas mērķis ir noskaidrot, cik pamatoti pieejamie vēstures avoti ļauj spriest par notikušo, kādā mērā avots var noderēt pagātnes īstenības rekonstrukcijai. Vēstures avota zinātniskā kritika ietver avota ārējo un iekšējo kritiku, Vēstures avotu ārējās kritikas ietvaros pētnieks noskaidro visas iespējamās ziņas par vēstures avotu, tā rašanās vēsturi un apstākļiem:

- 1) vieta, laiks un vēsturiskā situācija avota rašanās laikā;
- 2) avota autors;
- 3) kas ir pirmavots.

Vēstures avota iekšējā kritika ir otrais avotpētnieciskās analīzes posms. Šo posmu izmanto ļoti maz vēstures avotu pētnieku. Avota iekšējā kritika ir avota satura izpēte:

- 1) kādu informāciju avots sevī ietver, cik tā ir ticama un kā avots šo informāciju atspoguļo;
- 2) cik tālu avota saturs atbilst reālai vēstures īstenībai;
- 3) kāda ir avota zinātniskā nozīme.

Izplatītākais avota satura izpētes paņēmiens ir salīdzinošā analīze, kad avota ziņas salīdzina ar citiem materiāliem, kuros tiek atspoguļoti tie paši notikumi. Ziņu salīdzināšana ļauj secināt vai viens un tas pats notikums dažādos avotos ir atspoguļots identiski, bet tas nenozīmē šo dažādo attēlojumu pilnīgu atbilstību.(A. Gavriļins 2017: 49)

Ieva Gundare (1999:2) apgalvo, ka demokrātiska pieeja vēstures mācīšanā pamatskolā

nesniedz skolēniem vienu gatavu viedokli, bet stimulē viņus veidot savu vēstures interpretāciju, balstoties uz pieejamiem faktiem. Tāpēc par nepieciešamību kļūst vēstures avotu izmantošana vēstures stundās. Vēstures mācību priekšmeta uzdevums ir mācīt domāt kritiski, izvērtēt informāciju.

Mācību stundās var izmantot jebkurus avotus, ja tie atbilst mācību mērķim un skolēnu uztveres spējām. Pamatskolas skolēniem piemērotākas ir uzskatāmas, taustāmas liecības, kā arī vizuāli materiāli. Vizuālie avoti (pieminekļu un ēku fotogrāfijas, plakāti, karikatūras, kino filmas un videofilmās, zīmējumi un gleznas, dažādi priekšmeti) rada tēlus un vizuālus priekšstatus par pagātņi. Tos var analizēt un salīdzināt. Audio avotus parasti lieto kopā ar citiem avotiem. Tie ir ieraksti lentēs (atmiņas, intervijas, mūzikas ieraksti). Mūsdienās vēstures liecības arī tiek balstītas uz aculiecinieku stāstījumu un atmiņām. Visplašāk izmantotie ir rakstītie avoti: oficiāli dokumenti (likumi, valdības dokumenti, pārskati), vietējās nozīmes dokumenti (draudžu reģistri, skolu dokumenti, kartes, ražošanas un tirdzniecības uzņēmumu pārskatu dokumenti). Vēl kā rakstītos avotu izmanto personīgos dokumentus (vēstules, dienasgrāmatas, māju plānus, rēķinus). Šos dokumentus var atrast muzejos un arhīvos, bet skolēniem labāk patīk strādāt ar pašu atrastiem avotiem. Izmantot var periodiku, atmiņas, memoārus, daiļliteratūru, vēsturnieku darbus. Skolēniem nostiprinās doma, ka var pastāvēt vairākas patiesības. (I.Gundare 1999:3,4)

Darbam ar avotiem I.Gundare izvirza trīs svarīgākos mērķus:

- Veidot prasmi kritiskai attieksmei ar avotiem un informāciju. Lai skolēniem reālajā dzīvē, saskaroties ar dažādu informāciju, spētu to analizēt;
- Saprast, ka pagātnes notikumiem nevar izveidot vienu “vienīgo patieso” versiju. Katru notikumu var apskatīt no atšķirīgām pozīcijām;
- Saprast, ka darbs ar senātnes liecībām ir sarežģīts daudzpakāpju process. (Gundare 1999: 6)

I.Gundare (1999: 7-15) atklāj, ka darbs ar avotiem nav īpaša stundas daļa. Svarīgi ir prast grupēt un klasificēt informāciju. Skolēnu spēja lietot avotus pieaug atkarībā no tā, kā aug viņu spēja uzdot jautājumus par vēsturi un atrast atbildes gan pašos vēsturiskajos avotos, gan citos informācijas avotos. Lai sasniegtu vēlamo rezultātu, vispirms ir jāizvirza mērķis, piemēram, uzrakstīt aprakstu par konkrētu tēmu, ar avotu palīdzību, veidot konkrētu atziņu vai iegūt zināšanas, vai arī atbildēt uz konkrētiem jautājumiem.

Avotu analīzei vēsturniece iesaka 8 soļu principu: avota apraksts, informācijasgrupēšana, neskaidrību izrakstīšana, avota īpatnības, ticamības novērtēšana, pamatjautājumi un problemātika, vērtējums, avota analīzes kopsavilkums.

Vēstures skolotāja rokasgrāmatā “Ceļā uz pagātnes izpratni”(2000: 9) autori norāda, ka avotu interpretācija ir svarīga vēsturnieka darba sastāvdaļa. Vēsturnieks pilnveido savas prasmes, atklāj jaunus faktus. Izmantojot avotus nodarbībās, skolotājs var pierādīt, no kurienes nāk vēstures zināšanas, palīdzēt skolēniem izprast vēstures liecību dabu un attīstīt skolēnu vēsturisko un kritisko domāšanu. Avoti padara vēsturi par daudz interesantāku mācību priekšmetu. Avotus var izmantot katrā vēstures stundā un dažādos veidos, lai ieinteresētu problēmā, lai palīdzētu apgūt avotu izvērtēšanas iemaņas, lai veiktu patstāvīgos pētījumus u.c. Lai attīstītu iemaņas darbā ar avotiem, ir jāapgūst vairāki paņēmieni. Skolotājam ir jāpalīdz izprast atšķirību starp attiecīgā laika avotiem un avotiem, kas radušies vēlāk, un jāpalīdz skolēniem uzdot pamatjautājumus. Šos jautājumus var uzdot par dažādiem avotiem.

Strādājot ar informācijas analīzi, skolēni var labi attīstīt kritisku attieksmi pret informāciju. Lasot rakstītos dokumentus, skolēni prasmes attīsta pakāpeniski. 6.un 7.klasē, strādājot ar vēstures avotiem, skolēniem uzdod vienkāršus jautājumus un konkrētus uzdevumus. Bet, beidzot pamatskolu, skolēnu prasmēm darbā ar rakstītiem avotiem tiek novērtētas prasmes analizēt vizuālos vēstures avotus: zīmējumus, karikatūras, fotogrāfijas un lietiskos avotus. Parasti vizuālie avoti ir tematiski saistīti ar rakstītajiem avotiem un veido vienu pārbaudījuma kompleksu. Vizuālie avoti nav tikai ilustrācijas, tos var lasīt kā tekstus. Ar vizuālo avotu analīzes palīdzību var attīstīt un pārbaudīt skolēnu vizuālo lasītprasmi – atrast attēlā informāciju. (I. Gundare 1999)

Vita Jaunozola raksta, ka darbs ar vizuālajiem avotiem attīsta arī vispārējās prasmes: apkopot un analizēt informāciju, izdarīt secinājumus. Fotogrāfijas ir interesantas nesenās vēstures liecības. Tās, salīdzinot ar rakstītajiem vēstures avotiem, daudz precīzāk raksturo laikmetu, rada konkrētu priekšstatu par lietām, vietām un notikumiem. Fotogrāfijās slēpjas ļoti daudz informācijas, kuru jāiemācās saskatīt un analizēt. Lai skolēnam palīdzētu apgūt fotoattēla analīzi, ieteicams izmantot aprakstošos, avotu analīzes, interpretācijas un vispārīgos jautājumus. Lai skolēni veiksmīgi analizētu karikatūras, viņiem ir jābūt pieredzei darbā ar fotogrāfiju un attēlu analīzi, kā arī jāpārzina simbolika. Karikatūrām bieži klāt ir teksts, uzraksti, tiešā runa. Jāpievērš uzmanība, vai teksts atbilst attēlam un vēsturiskai situācijai, vai

ir disonansē ar to, jo bieži vien autori karikatūru teksta izmanto ironiju, alegoriju, lai paspīlgtinātu savu ideju. Līdzīgi kā analizējot attēlus, arī karikatūras analīzi veic, atbildot uz jautājumiem. Vēlams, lai skolēni būtu redzējuši kariķēto politisko darbinieku fotogrāfijas vai kino kadrus, kuros viņi redzami, lai tos atpazītu. Reizēm cilvēkus var identificēt ar tiem raksturīgu simbolu vai pazīmju palīdzību. Bieži vien politisks personāžs ir kopā ar tipisku valsts vai varas simbolu. Darbā ar karikatūru būtiski ir pievērst skolēnu uzmanību detaļām, tās analizējot ar sevišķu rūpību. Vizuālo avotu analīze un izpratne nav iedomājama bez pamatzināšanām par doto laika periodu. (V. Jaunozola 2011:18, 23)

“Dzīvesstāsti ir mutvārdu vēsture, kas ietver tradīcijas, kultūras pieredzi, valodu, cilvēku dzīves izjūtu un dažādus identitātes aspektus, un ir pateicīgs avots visai atšķirīgu un cilvēka esībai nozīmīgu jautājumu noskaidrošanai. Dzīvesstāsts ir īstenības daļa, kas ir svarīga ne tikai pētniekam, bet arī sabiedrības pašapziņai un vēsturiskās situācijas novērtējumam kopumā. Tas atklāj iekšējos procesus ģimenēs, dzimtās, radu saimēs, kā arī apdzīvoto vietu, ciemu, pagastu, novadu robežās. Individuālā dzīves pieredze, uztvere un attieksme pret to ir iedvesmas avots, tēmu un sižetu depozijs dažādu mākslu publicistikai... Mutvārdu vēstures avotu izlase ir pirmais solis, meklējot labāko veidu, kā plašāku sabiedrību iepazīstināt ar interesanto, taču ārkārtīgi komplicēto materiālu dzīvesstāstiem,” raksta Māra Zālīte ievadrakstā Māras Zirņītes un Maijas Hinkeles grāmatai “Muvārdu vēstures avoti”. (M. Zirņīte, M. Hinkele 2003:5)

D.Salieniece dalās savā pieredzē darbā ar vēstures avotiem, kuri var būt skaņu ieraksti vai mutvārdu liecība - cilvēku atmiņas vai dzīvesstāsti. Ja mutvārdu liecība tiek pierakstīta, lai to saglabātu, tad tā pārtop rakstītajā avotā nākamajām paaudzēm., Skolēni jau ir iepazīnušies ar mutvārdu vēstures avotu veidu un iespējām tos izmantot. Skolotājs pārrunā šīs avotu grupas nozīmīgumu, norāda, cik šī avotu grupa ir, lai iegūtu svarīgu vispusīgu vēstures stāstu. Īstenojot šo aktivitāti, jāņem vērā, ka skolēni ir Latvijas vēstures apgaves sākumā, tāpēc viņi tikai mācās izprast tik subjektīvu vēstures avotu veidu kā mutvārdu avoti, kā arī viņiem nav pieredzes diskutēt par pretrunīgiem vēstures jautājumiem. Tāpat arī jāatceras, ka pastāv stereotipu veidošanās risks, nekritiski pieejot vecākās paaudzes cilvēku stāstītajam. Tāpēc aktivitātes tematam jābūt tādā, ar kuru skolēns var pilnvērtīgi darboties. Gatavojoties intervijai, skolēns var sagatavot jautājumu lapu, bet iespējams arī pierakstīt intervējamā stāstījumu. Skolēns lūdz intervējamā viedokli par skolas gaitu salīdzinājumu toreiz un to, kā viņš vērtē skolas dzīvi mūsdienās. Skolēnam būtiski atcerēties, ka intervijas laikā ir nepieciešams izturēties ar cieņu pret intervējamā viedokli un stāstītā saturu. Skolēns var lūgt

intervējamo paskaidrot kādu fotogrāfijas elementu, ja viņš neizprot tā nozīmi. Skolēns, izmantojot fotogrāfijas saturu un intervijās iegūto informāciju. Skolēns salīdzina to ar atbilstošu savu pieredzi. Skolotājs var izstrādāt apraksta vērtēšanas kritērijus, ar kuriem pirms darba veikšanas iepazīstina skolēnus". (D. Saleniece :26,27)

Darbā ar vēstures avotiem nav ierobežojumu, tos var izmantot dažādās stundas daļās vai visas stundas laikā, kā arī pētnieciskajos darbos.

1. Viena no pamatprasībām Latvijas un pasaules vēstures priekšmeta apguvei ir vēstures pētīšana un interpretēšana, kuru apgūst, strādājot ar dažādiem informācijas avotiem.

2. Saleniece uzskata, ka darbs ar informācijas avotiem veicina skolēnu prasmi patstāvīgi veikt dažādus vēstures mācību priekšmetam raksturīgus darba uzdevumus – prasmi lietot vēstures zināšanas un izpratni dažādās situācijās, darboties ar vēstures avotiem un izstrādāt argumentētu aprakstu.

3. Prasme strādāt ar avotiem ir nepieciešama katram cilvēkam, lai mācētu kritiski uztvert visdažādākā veida informāciju. Nesenās vēstures izpēte piedāvā unikālu iespēju izmantot vēl dzīvu cilvēku liecības.

4. Domāšana un vēstures avotu analīzes prasme ir jātrenē. Vēsturnieki parasti sāk strādāt, uzdodot jautājumu. Tad sāk vākt avotus, kuros ir liecības, kas var sniegt atbildes uz šo jautājumu.

5. Avotus pētīšanai var atrast muzejos un arhīvos, bet I. Gundare apgalvo, ka skolēniem labāk patīk strādāt ar pašu atrastiem avotiem, izmantojot periodiku, atmiņas, memuārus, daiļliteratūru, vēsturnieku darbus. Skolēniem nostiprinās doma, ka var pastāvēt vairākas patiesības.

6. Skolēnu spēja lietot avotus pieaug atkarībā no tā, kā aug viņu spēja uzdot jautājumus par vēsturi un atrast atbildes gan pašos vēsturiskajos avotos, gan citos informācijas avotos.

7. Fotogrāfijās slēpjas ļoti daudz informācijas, kuru jāiemācās saskatīt un analizēt. Lai skolēnam palīdzētu apgūt fotoattēla analīzi, V. Jaunozola iesaka izmantot aprakstošos, avotu analīzes, interpretācijas un vispārīgos jautājumus.

8. Zālīte uzskata, ka dzīvesstāsti ir mutvārdu vēsture, kas ietver tradīcijas, kultūras pieredzi, valodu, cilvēku dzīves izjūtu un dažādus identitātes aspektus, un ir pateicīgs avots visai atšķirīgu un cilvēka esībai nozīmīgu jautājumu noskaidrošanai.

9. D. Saleniece iesaka, gatavojoties intervijai, izveidot jautājumu lapu. Skolēns lūdz intervējamā

viedokli par skolas gaitu salīdzinājumu toreiz un to, kā viņš vērtē skolas dzīvi mūsdienās. Skolēnam būtiski atcerēties, ka intervijas laikā ir nepieciešams izturēties ar cieņu pret intervējamā viedokli un stāstītā saturu. Skolēns var lūgt intervējamo paskaidrot kādu fotogrāfijas elementu, ja viņš neizprot tā nozīmi. Skolēns, izmantojot fotogrāfijas saturu un intervijās iegūto informāciju. Skolēns salīdzina to ar atbilstošu savu pieredzi.

3.PUSAUDŽU VECUMPOSMA RAKSTUROJUMS

Lai sasniegtu mācību mērķus I. Maslo (1998) uzskata, ka katrā izglītības pakāpē jāievēro skolēnu vecumposma izziņas darbības īpatnības. Izvēloties mācību metodes pamatskolā, jāņem vērā, kā šīs metodes: ļauj ievērot pusaudžu vajadzības pēc šo metožu daudzveidības un rada tādu vidi, kas stimulē pusaudžu izziņas aktivitāti, veicina izziņas interesi; māca pusaudžiem mācīties, izmantojot un attīstot prāta, jūtu un gribas spējas, kā arī mācīšanās pieredzi; sekmē skolēnu sadarbības pieredzi; veicina informācijas uztveri un noturību; padara skolotāju par padomdevēju un mācību darbības līdzorganizētāju; veicina skolēnu mācību darbības pieredzi dažādās sociālajās formās.

6.klases skolēniem ir vienpadsmit un divpadsmit gadu, tas ir, pusaudžu vecums, kad notiek strauja dzimumnobriešana. Attīstības lēcienveidīgums skar gan visu ķermeni, gan psihi. Šajā vecumposmā notiek intensīva somatiskā attīstība, meitenēm vecumā no 10 -13 gadiem, zēniem – vecumā ap 12 -16 gadiem. Visbūtiskākās fizioloģiskās izmaiņas skar dzimumsfēru. Lai labāk izprastu pusaudzi, svarīgi zināt un ņemt vērā šim vecumposmam raksturīgās ar seksuālo attīstību saistītās somatiskās un fizioloģiskās īpatnības.

Pusaudžiem nereti ir paaugstināts asinsspiediens, traucēts sirdsdarbības ritms, gadās, ka viņi ātri nogurst. To var izskaidrot ar orgānu un audu pastiprinātu augšanu, kas rada papildus slodzi sirdij. Arī sirds intensīvi aug, tomēr tās augšanas temps var atpalikt; īpaši raksturīga asinsvadu augšanas atpalcība, plānojot darbu ar skolēniem, nevajadzētu ilgstoši nodarboties ar vienveidīgu dabību. Pusaudžiem novēro ortostatisko ģīboni, ko var izraisīt ilgstoša stāvēšana nekustīgā pozā. Tāpēc nevajadzētu likt ilgstoši stāvēt. Noguruma palielināšanās un darbības samazināšanās īpaši izteikta ir 11 – 13 gadu vecumā: darbības rādītāji meitenēm atjaunojas vecumā 13 – 14 gadiem, zēniem pēc 15 gadu vecuma. Izteiktāks nogurums pusaudžiem ir dienas otrajā pusē.(I. Puškarevs 2001)

Zēnu un meiteņu specifiskās īpatnības būtu ņemamas vērā vienmēr, īpaši sākot ar pubertātes periodu. Šī perioda otrajā pusē meitenēm parādās menstruācijas. Tad lielākai daļai meiteņu pasliktinās pašsajūta, pazeminās darbības spējas, viņas kļūst neuzmanīgākas. Meiteņu fizioloģiski psiholoģiskās īpatnības jārespektē visiem, īpaši iejūtīgiem jābūt sporta skolotājiem.

Pubertātes straujās augšanas laikā atpaliek muskuļu attīstība. Tieši tāpēc pusaudži mēdz atbalstīties pret mēbelēm, pieslieties pie sienas. Šādās situācijās nekādā gadījumā nevajadzētu vērsties pret viņiem ar asiem aizrādījumiem. Balsta kustību aparāta pārkārtošanās sekas ir arī kustības koordinācijas traucējumi, kustību neveiklība un stūrainība. Pusaudžiem ir nepieciešama fiziskā aktivitāte, bet vajadzētu izvairīties no pārslodzes. Pubertātes periodam raksturīga iekšējās sekrēcijas dziedzeru – hipofīzes un vairogdziedzera – pastiprināta funkcionēšana, kas savukārt ietekmē nervu sistēmu, rada pamatu smadzeņu garozas un zemgarozas mijiedarbības līdzsvara traucējumiem. Pusaudžu uzvedību un izturēšanos lielā mērā nosaka uzbudināmība, kas spēka un rakstura ziņā neatbilst kairinātājam. Reakcijas var būt neadekvātas, pat paradoksālas. Organisma atbildes reakcijas reti pavada liekas kustības. Pubertātes periodā atslābst visi iekšējās kavēšanas veidi – pusaudzis kļūst nesavaldīgs, grūtāk pakļaujas pedagoģiskai iedarbībai. Pubertātes noslēguma posmā samazinās hipofīzes un vairogdziedzera ietekme uz augšanu, toties pieaug dzimumdziedzera aktivitāte. Ķermeņa uzbūve, forma un funkcijas kļūst harmoniskas. Palielinās fiziskās un garīgās darbības spējas, uzlabojās veselības stāvoklis. (I Puškarevs 2001)

Pusaudžu vecumā norisinās acīmredzamas fiziskas pārmaiņas, un tik pat ievērojamas pārmaiņas notiek intelektuālajā sfērā. L.Božovica uzskata, ka šajā laikā pusaudžu dzīvē notiek svarīgas izmaiņas sakarā ar pāreju no pamatskolas klasēm uz vidējām klasēm. Līdz ar to, pārejot pie zinātņu pamatu apguves, izmainās ne tikai mācību saturs, bet mainās arī mācību darba formas. Rodas nepieciešami jauni zināšanu apgūšanas paņēmieni, kas prasa augstāku abstraktās teorētiskās domāšanas attīstības līmeni un kvalitāti, jaunu izziņas attieksmi pret zināšanām. Skolēni nonāk citādā situācijā, jo audzinātājs vairs nemāca lielāko daļu no mācību priekšmetiem, un viņiem ir jākļūst patstāvīgākiem. Jāprot sevi kontrolēt, jāuzņemas lielāka atbildība par savas rīcības rezultātiem, daudzus jautājumus jārisina patstāvīgi, pašiem jāveido vērtējums par saviem biedriem. (L. Boževica 1975)

Šajā vecumā bērni ir sasnieguši stadiju, ka spēj apjaust arī citu cilvēku domas, tomēr viņi vēl pilnā mērā nesaprot, ka apkārtējos var nodarbināt arī citas domas, ne tikai pusaudži un viņu problēmas. Pusaudzim nobriestot, viņa egocentrisms pakāpeniski pilnveidojas. (L. E. Borns, N. F. Ruso 2001). G. Svence apgalvo, ka galvenais jaunveidojums izziņas procesu attīstībā ir prasmes un iemaņas, veidot pašam savas hipotēzes, jaunu un abstraktu jēdzienu apguve, to lietošana uzdevumu risināšanā, teorētiskās domāšanas izveide. Pieaug pašapziņas, paškontroles nozīme, spējas izvēlēties no vairākiem variantiem vienu pēc noteiktām

pažīmēm, spēja pašam improvizēt, nevis atkārtot pēc šablona, spēja plānot darbību, eksperimentēt. (G. Svence 1999) Vispārīzglītojošās skolas skolēni 10-11 gadu vecumā mācās priekšmetu apguves sistēmā. Mācību procesā viņu domāšana tiek attīstīta kā zinātniskā domāšana. Ikdienā un sadzīvē lietotie valodas jēdzieni mācību procesā papildinās ar jaunu informāciju, iegūstot konkrētāku formu noteiktā terminoloģijā, vai tiek aizstāti ar zinātnē veidotiem, mācību saturā atlasītiem jēdzieniem. Tādēļ šajā vecumā skolēni ļoti ātri un viegli spēj iegaumēt dažādus vēstures jēdzienus. (L.E. Borns, N.F. Ruso 2001)

Pusaudžu atmiņas procesos lielāku nozīmi ieņem loģika un griba. Iegaumējot informāciju, meklē loģiskas kopsakarības starp informācijas elementiem. Lielākai daļai pusaudžu izveidojas spēja domāt loģiski, tikt gala ar abstraktiem jēdzieniem un apsvērt savas domas. Tā kā tieši šajā vecumā pieaug informācijas apjoms, viņi sāk sūdzēties par atmiņu, bet tas nav saistīts ar atmiņas pasliktināšanos, bet ar to, ka pusaudži ir spiesti iegaumēt lielāku informācijas apjomu. Kognitīvi nobriedis pusaudzis spēj saprātīgi spriest par iztēlotām situācijām, spēj iedomāties, kāda varētu būt ideāla pasaule, spēj spriest deduktīvi.

Saskaņā ar Ž. Piažē (*J. Piaget* 1933) viedokli vairums pusaudžu ir kognitīvās attīstības formāli operatīvajā stadijā. Viņi spēj domāt zinātniski, spēj efektīvi risināt problēmas, izvirzot hipotēzes un izmantojot deduktīvo spriešanu. Kognitīvo spēju pieaugums atspoguļojas veidos, kā pusaudzis risina problēmas, kā iesaistās sociālajās attiecībās un izdara morāla rakstura spriedumus. Pusaudzis spēj izmantot jau sarežģītus, abstraktus un nobriedušus formulējumus, kas ļauj viņam veikt sistemātisku analīzi, izpēti un risināt problēmas. (L.E. Borns, N.F. Ruso 2001)

G. Svence (1999) par skolēnu savstarpējām attiecībām raksta, ka vienaudžu grupas kļūst par uzvedības, vispārīgo noteikumu etalonu un avotu. Parādās nesaskaņas starp pieaugušo un vienaudžu kodeksiem. Pusaudzis vairāk pakļaujas vienaudžu grupas "kodeksiem", tas ir saistīts ar savas neatkarības apliecināšanu. Tāpēc skolotājiem noteikumi būtu jāizstrādā kopā ar pusaudžu grupu, nevis atsevišķi no tiem, uz kuriem šie noteikumi attiecas. Viņi labi jūtas „barā”, jo meklē kopības izjūtu, vēlas izjust sevi kā daļu no kāda grupējums, kopas.

Arī V. Avotiņš par pusaudžiem saka, ka šajā vecumā notiek pāreja no uzvedības ārējās regulācijas, kas notiek ar audzinātāju prasību un norādījumu starpniecību, uz pašu pusaudžu iekšējo regulāciju, kas pamatā ir viņu apgūtie un akceptētie uzskati un pārlicības. Ja iepriekšējie dzīves apstākļi ir bijuši sociālajā ziņā pilnvērtīgi, tad pāreja uz uzvedības pašregulāciju asus audzināšanas konfliktus nerada (V. Avotiņš 1997).

M. Pļavniece un D. Škuškovnika apgalvo, ka pusaudžiem svarīgākais kļūst Es tēls. To veido cilvēka priekšstats par savu ārējo izskatu, personības īpašībām, intelektuālajām spējām un vietu sociālajā grupā. Emocionālā attieksme pret Es tēlu, ieskaitot pašvērtējumu. Priekšstats par Es tēlu izraisa noteiktas izjūtas pret sevi, kuru rezultātā rodas lielākā vai mazākā mērā izteikta pašcieņa un pašmīlestība. Vienlaikus ar emocionālo attieksmi pret savu Es tēlu veidojas arī pašvērtējums, kas raksturo cilvēka apmierinātību gan ar sevi kopumā, gan ar atsevišķām īpašībām un uzvedību. Es tēls, emocionālā attieksme un pašvērtējums nosaka cilvēka uzvedību. Ja pašvērtējums ir pozitīvs, tad cilvēks rīkojas pārliecināti, ir drošs, sagaida veiksmi, spēj iemantot citu cieņu un sevi pilnveidot. (M. Pļavniece, D. Škuškovnika 2002)

Pašapliecināšanās ir vēl viens nozīmīgs pusaudžu psihiskās attīstības perioda jaunveidojumiem. Tas ir saistīts ar nozīmīgo identificēšanās procesu. Identificēšanās un pašapliecināšanās ir saistīta ar Es koncepciju, kas ieņem nozīmīgu vietu pusaudžu periodā psihiskās attīstības sistēmās pēc daudzu psihologu atzinumiem (E. Eriksons 1998; I. Kons 1985; Ļ. Vigotskis 2002 u.c.). Pieaug arī sava nozīmīguma apziņa. Abstrakti loģiskās domāšanas attīstība nozīmē ne tikai jaunas intelektuālās īpašības, bet arī jaunas vajadzības rašanos. Adevkāts pašvērtējums ar vecumu pieaug. Patstāvības pieaugums liecina par pāreju no ārējās vadības sistēmas uz pašvadību (I. Kons 1985)

Pusaudžiem nākas risināt daudz jaunu problēmu – gan jautājumu, kas saistās ar sabiedrību un tās organizāciju (nodarbošanās, politiskā pārliecība, ekonomiskais statuss), gan sociālo attiecību jautājumus (seksuālā tuvība, laulības un atbildība par ģimeni). Arvien spēcīgāka kļūst vienaudžu ietekme, un, kad pusaudzis sāk uzņemties pieauguša cilvēka lomu ar visiem tās aspektiem, arvien vairāk viņam nākas risināt morāles un identitātes jautājumus.

„Kas es esmu?” – tas ir gan visparastākais, bet vienlaikus arī vismulsinošākais jautājums, ar ko nākas sastapties pusaudžiem attīstības gaitā, un tas viņiem izraisa spēcīgu trauksmes izjūtu. Identitātes veidošanās procesā skolēni apšaubā pat pašus dziļākos konvencionālos uzskatus un asi sāk kritizēt paši sevi, vecākus, sabiedrību. Tikai pēc ilgstoša pašvērtēšanas perioda, ko reizēm pavada krasas svārstīšanās starp cinismu un utopiju, politisko ideālismu un introspektīvu egoismu un starp hedonismu un askētismu, pusaudži veido identitāti, kas ir pietiekami stabila, lai izturētu mūsdienu komplicētās sabiedrības spiedienu un prasības. (L.E. Borns, N.F. Ruso 2001)

Attīstības teorētiķis Eriks Eriksons (E. Eriksons 1998:70) par identitātes krīzi saka, ka tā var sākties brīdī, kad cilvēks pirmo reizi savā dzīvē nostājas patstāvīgas izvēles priekšā.

Pusaudzim vairāk būtu vajadzīgs laiks pārdomām. Šajā izvēles brīdī cilvēkam ir jāatrod atbilde uz diviem jautājumiem. Pirmais no tiem ir: “Kas es gribu būt?” Tā ir profesionālā pašnoteikšanās. (E. Eriksons 1998:102) Otrais – “Kāds es gribu būt?” Tā ir morālā pašnoteikšanās. Faktiski tie ir jautājumi par dzīves jēgu. E. Eriksons uzskata, ka pastāv pusaudžu vecuma psiholoģiskās īpatnības, kas palīdz cilvēkam atrast atbildi uz šiem jautājumiem, un arī tādas īpatnības, kas traucē to darīt. Katram cilvēkam šajā vecumā ir vajadzīgs savs dzīves skolotājs. Nevis skolas, bet – dzīves. Cilvēks, kas būtu viņa piemērs, kurš ir kā personifikācija, kura dzīve ir kā atbilde uz jautājumu: kas es gribu būt? Tāpēc, neraugoties uz savu spurainību, stūrgalvību, norobežotību un protestiem, pusaudži un jaunieši šajā vecumā ir viegli ietekmējami, jo viņi aktīvi meklē dzīvē šo personifikāciju – dzīves skolotāju – dzīvu cilvēku, kuram viņi varētu līdzināties. Šis cilvēks varētu būt kāds ģimenes loceklis, kāds no vecākiem. Tas varētu būt kāds no pedagogiem skolā. Problēma ir tā, ka mēs nekad nevaram paredzēt, prognozēt, ko šajā vecumā cilvēks vēlēšies par savu dzīves skolotāju. (E. Eriksons 1998: 186) Pozitīvs jaunievedums šajā stadijā ir stabila identitātes izjūta, skaidra apziņa. Negatīvais jaunveidojums ir t.s. identitātes difūzija – izklidētā sevis apzināšanās. Šajā gadījumā identitātes krīze turpinās neatkarīgi no vecuma. Jaunietis ieslīgst apātijā, bezmērķīgi klaiņo, ir pilnīgs mērķa izjūtas un interešu trūkums, ārkārtīga garlaicības izjūta. (E. Eriksons 1998:193)

Pirmā identitātes krīzes pazīme ir apātijas iestāšanās un reizē vēlēšanās to ar kaut ko aizpildīt (līmes ostīšanu, parka soliņu laušanu, kaušanos, alkohola lietošanu u.c.). Otrā pazīme ir svārstīgs un pretrunīgs pašvērtējums. No vienas puses, cilvēkam liekas, ka viņš ir unikāla un vienreizēja personība, ka viņš dzīvos tādu dzīvi, kādu citi nav dzīvojuši. Tas izpaužas uzpūtībā, augstprātībā, kategoriskos spriedumos par visu, demonstratīvā uzvedībā. No otras puses cilvēkā neapzināti pastāv iekšējas bailes, nedrošība, mazvērtības sajūta. Pretrunīgais pašvērtējums noved pie tā, ka cilvēks nespēj iesaistīties nekādās aktivitātēs, darbībās. (V. Reņģe 1998)

Pusaudžu draudzība atšķiras no agrākajām attiecībām ar vienaudžiem. Pusaudžu vecumā draugi sāk stāstīt savas slēptākās domas un jūtas, sāk viens otru izprast. Agrīnā pusaudžu vecumā draudzības raksturs kļūst ar vien intīmāks. Pusaudzis sagaida, ka draugi palīdzēs risināt viens otra psiholoģiskās problēmas – tikt galā ar vientulības sajūtu. Sirdsdraugu sabiedrībā pusaudzis gūst patvērumu no ģimenes un skolas spaidiem, tie viņam palīdz atīstīt psiholoģisko veselību un nobriest. Dažās sabiedrībās reizēm no tām izveidojās pusaudžu

bandas. Viens no pašiem nopietnākajiem pārbaudījumiem pusaudžu sociālajā dzīvē ir pubertātes periodā plaukstošo seksuālo dziņu integrēšana attiecībās ar vienaudžiem.

Pusaudzīm ir jāapgūst prasme vienkāršu draudzību pārvērst atbildīgās seksuālās attiecībās. To, cik grūti pusaudžiem ir iemācīties uzņemties atbildību seksuālajās attiecībās, liecina daudzās pusaudžu grūtniecības, kas tiek diagnosticētas gadu no gada. Periods, kad pusaudži sāk satikties ar pretējā dzimuma vienaudžiem, ļauj viņiem izpētīt, kā veidojamas abpusēji intīmas, atbildīgas attiecības. Sākumā pusaudžu seksuālajām attiecībām bieži vien ir gadījuma raksturs, tās vērtējamas drīzāk kā mēģinājumi, nevis centieni izveidot stabilas, uz mīlestību dibinātas attiecības. (L.B. Borns, N.F. Ruso 2001)

Pēc E. Eriksona teorijas par pusaudžu galvenajām īpatnībām ir maksimālisms – šeit un tagad, tūlīt vai nekad – pusaudzis grib savas vajadzības apmierināt visas uzreiz. Pusaudžu maksimālisms būtu jāvērtē negatīvi, jo tam raksturīga tendence noliegt vērtības, kas ir apkārt. Tāpēc vecākiem un skolotājiem nav viegli kļūt par pusaudžu dzīves skolotāju. Viņi to tiecas meklēt ārpus ierastās vides. Pusaudžu vecums ir atmaskošanas vecums. Pusaudzis bieži pārmet pieaugušajiem, ka viņi runā vienu, bet rīkojas citādi. Pēc Kolberga morālās attīstības stadijām, tas atbilst – darīt tā, kā par labu uzskata tuvi cilvēki, lai gūtu sev nozīmīgu cilvēku atzinību. Sociālās mācīšanas teorētiķi kritizē Ž. Piažē un L. Kolberga uzskatus par morāli un morālu uzvedību, saistot to ar sodu. Taču arī sodam ir negatīva blakus iedarbība, tādēļ tiek meklētas alternatīvas metodes, lai panāktu bērnu paklausību. Divi veiksmīgi paņēmieni ir pašapmācība (bērni paši sev var iemācīt pakļauties noteikumiem) un priekšstatu par sevi veidošana. Šīs metodes attīsta iekšēju spēju valdīt pār sevi, nevis ierobežo izturēšanos ar bailēm tikt notvertam un sodītam. (L.E. Borns, N.F. Ruso 2001)

Šai laikā bērni apgūst iespēju loģiski domāt ar abstrakcijām, spēj domāt zinātniski: izdarīt secinājumus, piedāvāt interpretācijas un izveidot hipotēzes. Pusaudži formāli loģisko domāšanas operāciju stadijā jābūt spējīgam uz

- abstraktu domāšanu,
- pieļāvumu domāšanu,
- kombinējošu domāšanu,
- hipotētiski deduktīvu domāšanu,
- metaizziņas procesu,

- pašvērtējošu domāšanu.

Tādas īpašības kā domas “briedums” daudziem 11-14 gadu vecumā neveidojas automātiski, tāpēc ne visi skolēni būs to sasnieguši. Šādi spriešanas veidi attīstās tikai pieredzes un brieduma gaitā. Tāpēc skolotājam, plānojot savu darbu jāatceras, ka konkrēto operāciju domāšanas attīstībai ieteicamās mācību metodes var būt piemērotas ikvienai vecuma grupai un ka zinātniskās domāšanas veidošana un hipotētisko jautājumu izvirzīšana ir nepieciešama programmas daļa ikvienam jauniešim šajā vecuma grupā, jo maz ticams, ka formāli loģisko operāciju domāšana attīstīsies, ja to nemudinās pieaugušie, kuriem pašiem piemīt šāda domāšana. (N.L. Geidžs, D.C. Berliners 1998:101)

I. Plotnieks (1998) atgādina, ka attiecībā ar pusaudžiem vienmēr vajadzētu paturēt prātā šādas prasības:

- labi pārzināt pusaudžu vecuma psiholoģiskās īpatnības;
- labi pazīt savu pusaudzi, to mīlēt un cienīt, respektēt kā topošu personību;
- skaidri apzināties audzināšanas mērķus, kurus jūs vēlaties sasniegt, prast tos koriģēt atbilstoši pusaudžu interesēm, spējām, viņu nākotnes orientieriem;
- stingru un tomēr elastīgu prasīgumu apvienot ar dziļu cieņu;
- nepieļaut liekulību un teatrālismu diplomātijas izpausmēs;
- ievērot sākumā minētos diplomātijas pamatprincipus.

Socializācijas process, kurā persona apgūst sabiedrības kultūru, sociālās normas, sociālo pieredzi un zināšanas, tradīcijas, vērtības, uzvedības un izturēšanās prasmes, lai vieglāk iekļautos (integrētos), atrastu savu vietu un spētu pilnvērtīgi dzīvot noteiktā sabiedriskā vidē, vienlaikus attīstot arī savas individuālās dotības, garīgo būtību. Visintensīvāk šis process notiek bērnībā un pusaudžu gados, skaidrots “Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā.” (PTSV 2000)

1. Būtiskākās pusaudžu psihiskās attīstības īpatnības ir fizioloģiskās izmaiņas, kuras ietekmē arī psihiskās izpausmes – dzimumhormonu daudzumu asinīs, seksuālās nobriešanas pazīmes, ārējā izskata izmaiņas. Izmaiņas uzvedībā – emancipācijas tieksmes opozīcija

pieaugušajiem, negatīvisms, “morālais relatīvisms”, autoritāšu maiņa no pieaugušajiem uz vienaudžiem, pašapliecināšanās vajadzības, pretenziju līmeņa paaugstināšanās.

2. Fizioloģiskā attīstībā raksturīgi, ka organisma dažādās funkcionālās sistēmas attīstās nevienmērīgi. Fizioloģiskā attīstība apstiprina sociālā brieduma attīstību.

3. Jaunveidojumi kognitīvajā attīstībā – abstraktās domāšanas izveidošanās, loģisko domāšanas operāciju iegaumēšanā un reproducēšanā, pašvērtējuma, kā darbības motivācijas nozīmes pieaugums, vairāk patīk izvirzīt savas hipotēzes nekā atrast etalonus.

4. Pusaudžu vecumā izpaužas cilvēka identitāte vai tās meklējumi, sociālās lomas meklējumi un tās atrašana vai neatrašana.

5. Vienaudžu grupa kļūst par personības attīstības, mācību darba, pašvērtējuma korekcijas galveno avotu. Pusaudžu problemātiskas uzvedības iemesls ir zems pašvērtējums, ko pusaudži kompensē ar izaicinošu, uzmanību piesaistošu uzvedību. Domas par sevi nosaka pusaudža saskarsmes stilu.

6. Pieaugušo tradicionālās kļūdas darbā ar pusaudžiem ir nepareizas taktikas izvēle. Viņu attiecības saasinātas ar pieaugušajiem ir tajos gadījumos, kad pieļautas kļūdas attiecībās ar bērnu iepriekšējos attīstības periodos.

7. Pēc L.E. Borna un N.F. Ruso uzskata divi veiksmīgi paņēmieni ir pašapmācība (bērni paši sev var iemācīt pakļauties noteikumiem) un priekšstatu par sevi veidošana. Šīs metodes attīsta iekšēju spēju valdīt pār sevi, nevis ierobežo izturēšanos ar bailēm tikt notvertam un sodītam.

8. 11-14 gadu vecumā piemērota metode darbā ar vēstures avotiem ir projekta darba metode, jo skolēnu domāšanas procesi ir sasnieguši atbilstošu stadiju, bērnu attīstības īpašību summa un personība veido viņu pašvērtējumu, kas veidojas patiesu sasniegumu rezultātā. Skolotājs var izkopt pozitīvu pašcieņu un veselīgu pašvērtējumu savos skolēnos, uzlabojot audzēkņa spējas akadēmiskajā, sabiedriskajā un /vai fiziskajā jomā.

4.PROJEKTA METODES IESPĒJU NOSKAIDROŠANA DARBĀ AR VĒSTURES AVOTIEM

Latvijas vēsture 6.klasē ir jauns mācību priekšmets. Valsts pamatizglītības standartā mācību priekšmeta "Latvijas vēsture" uzdevums ir radīt izglītojamajam iespēju:

- iegūt zināšanas par savas tuvākās apkārtnes, Latvijas un Baltijas reģiona vēstures gaitu un cēloņsakarībām no senākajiem laikiem līdz mūsdienām;
- iegūt un pilnveidot prasmes darbā ar dažādiem vēstures avotu veidiem, izprotot vēstures avotu būtību (MK noteikumi Nr.468, 2014).

Tā kā skolēniem šīs mācību priekšmetam nepieciešamās zināšanas un prasmes vēl nav pilnveidotas, tad viens no galvenajiem uzdevumiem 6.klasē ir radīt interesi par mācību priekšmetu, apgūstot patstāvīgas mācīšanās prasmes, kas ļautu veiksmīgi apgūt jebkuru jaunu saturu, izvēloties sev piemērotāko mācīšanās stratēģiju. (Skola2030 2018)

Ar nolūku noskaidrot projekta metodes iespējas darbā ar vēstures avotiem, tika veikta izmēģinājuma darbība Latvijas vēstures stundās 6.klasē, kurā piedalījās 29 sestās c klases skolēnu – 17 zēnu un 12 meiteņu vecumā no 11 līdz 13 gadiem. Lai noskaidrotu skolēnu motivāciju un mācīšanās stilu tika izveidota anketa pēc Likerta skalas ar desmit apgalvojumiem. Aptaujāti tika divdesmit seši 6.c klases skolēni: 11 meitenes un 15 zēni. Aptauja notika individuāli. Iegūtie dati tika apkopoti tabulā (skatīt 1. pielikums 1.tabula) un 10 diagrammās (skatīt 1.pielikums). Aptauja liecina, ka 2/3 skolēnu patīk mācīties un stundas gaitu uzzināt stundas sākumā un ka stundā tiek izmantoti papildlīdzekļi. Bet tikpat skolēnu uzskata, ka ne vienmēr par uzdevumu izpildi vajag vērtējumu ballēs. Vairāk kā pusei skolēnu patīk strādāt grupās, pašiem noteikt uzdevumu izpildes gaitu, patīk humors un informācijas meklēšana. Mazāk nekā 50% skolēnu patīk veidot prezentācijas, bet apmēram 50% patīk lasīt.

Izmēģinājuma darbības programma

Nr.p.k.	Temats	Sasniedzamais rezultāts	Darbība	Atgriezeniskā saite
1.	Kas ir vēsture.	1.Iepazīties ar mācību priekšmetu un mācību līdzekļiem 2. Izpratne, kāpēc jāmācās vēsture 3.Pirmās iemaņas darbā ar vēstures avotiem	1.Pētīs attēlus, iegūs informāciju no teksta un attēliem; 2.Pirmās iemaņas ar vēstures avotiem; lasīt, atrast informāciju, atbildēt uz jautājumiem	1. Veidos Top sarakstu par sev zināmiem vēstures notikumiem 2. Skaidros informācijas ieguves avotus
2.	Vēsture ap mums	1.Pievērsīs uzmanību vēstures klātesamībai cilvēku dzīvē 2. Raksturos vēstures liecības	1.Saruna par nesenāko un senāko vēsturi. 2. Zīmēs kādu vēstures notikumu	1. Stāstījuma veidošana ilustrācijai
3.,4.	Laika skaitīšana	1.Izpratne par laiku un dažādām laika skaitīšanas sistēmām pagātnē 2.Zināšanas un prasmes noteikt gadu tūkstoši un gadsimtu jebkurā gada skaitlī 3. Izpratne par vēstures notikumu secību un sinhronumu.	1. Atkārtos laika vienības un sakarības 2.Pētīs karti un laika līniju 3.Risinās uzdevumus, kas saistīti ar laika aprēķiniem	1.Izveidos laika līniju ar dotajiem notikumiem

5.	Vēstures avoti	1.Prasme klasificēt vēstures avotus	1.Vizuālā materiāla Vēstures avoti pētīšana 2.Lasīs avotus un atbildēs uz jautājumiem	1.Atgādnes vēstures avotu pētniekam izmantošana, analizējot avotus par Rīgas dibināšanu
6.	Kas un kā pēta vēsturi	1.Pirmsākumi vēstures pētniecībā 2.Zinās, kādas ir vēstures zinātnes palīgnozares, ko tas pēta.	1.Pāru darbs: vēstures avotu noteikšana 2.Darba lapas aizpildīšana 3. Iepazīšanās ar vēsturnieka specialitātēm	1.Atbildēs uz jautājumiem

7.	Muzeji un arhīvi	1.Izpratne par vēstures avotu krāšanu, sistematizēšanu un glabāšanu. 2. Prasme iegūt informāciju un izveidot secinājumus.	1.Prezentācijas par skolas muzeju noskatīšanās. 2. Informācijas vākšana, apskatot dažādus vēstures avotus.	1.Darba lapa
8.	Vēsture cilvēku atmiņās	1.Prasme atšķirt dažādus vēstures avotus un to sniegto informāciju 2.Mācēs strādāt ar vēstures avotu – cilvēku atmiņā	1.Rakstīto avotu kopīga lasīšana un pārrunāšana 2.Intervijas jautājumu pārrunāšana 3.Skolēnu grupas	Lomu spēle „Intervija”

		3.Intervijas jautājumi	izveidošana	
9.	Vēsture cilvēku atmiņās	1.Saskatīs vēstures liecības apkārtējā vidē 2. Veidos prasmi salīdzināt un vērtēt	1.Intervēšana 2.Kopīgā un atšķirīgā meklēšana	Vēstures avotu šķirošana, apkopošana, secinājumu veidošana
10.	Vēsture cilvēku atmiņās	1.Interese par vēsturi 2.Zināšanas, ka vēstures process ir bezgalīgs 3.Vēlme iesaistīties vēstures izzināšanā	1.Darbs ar vēstures avotiem 2. Informācijas apkopošana	Apraksts.
11.	Vēsture cilvēku atmiņās	1.PowerPoint prezentācija 2.Materiālu noformēšana 3. Sadarbības prasmes	1. Prezentēt savu veikumu 2. Vērtēt citu grupu prezentācijas	Prezentācija
12.	Vēsture cilvēku atmiņās	1. Darba mapes noformēšana 2. Adekvāti veikt sava darba izvērtēšanu	1.Pašvērtējums	Mape

Veidojot izmēģinājuma darbības programmu, tika izmantota S. Goldmanes, A. Kļaviņas, I. Misānes, L. Straubes mācību grāmata "Latvijas vēsture pamatskolai I" un šo autoru metodiskais līdzeklis "Skolotāja grāmata". Tika novadītas 12 mācību stundas un konsultāciju laikā - 8 praktiskās nodarbības par tēmu "Vēsture un tās pētīšana". Pētot pedagogisko un zinātnisko literatūru par projekta metodes izmantošanu, darbu ar vēstures avotiem un skolēnu vecumposma īpatnībām, tika izvirzīti četri uzdevumi, kuru izpilde tiks pārbaudīta pirms izmēģinājuma darbības un pēc tās:

1. darbs ar dažādiem informācijas avotiem,
2. darbs ar jautājumiem,
3. apraksta veidošana,
4. informācijas tehnoloģiju prasmes (D. Saleniece, A. Gavriļins, I. Gundare, V.Jaunozola).

Tika izstrādāti vērtēšanas kritēriji, pēc kuriem šie uzdevumi tiks vērtēti (skatīt 2.pielikums).

Par katru uzdevumu paredzētais maksimālais punktu skaits – 3 punkti, klases kopējais maksimālais punktu skaits – 87 punkti.

Izmēģinājuma darbībā tika īstenota M.Knolla (1995) aprakstīto abu veidu projekta metožu pieejas. Pirmā, kad skolēni sistemātiski apgūst prasmes un faktus, pēc tam, pielietojot šīs zināšanas un prasmes, radoši veic projekta darbu. Otrā – skolēni vispirms izvēlas projektu, pēc tam pārrunā, kas viņiem ir jāzina, lai atrisinātu problēmu un apgūtu vajadzīgās zināšanas, prasmes un iemaņas. Paši izpilda izvēlēto projektu. Abās pieejās ir jānodrošina pārdomu laiks visos projekta īstenošanas posmos. Jādod iespēju novērtēt savu progresu.

Pirmajās 7 stundās skolēni tika iepazīstināti ar laika skaitīšanu vēsturē, vēstures jēdzieniem, avotiem. Guva pirmās iemaņas darbā ar vēstures avotiem, meklēja informāciju dažādos avotos, pilnveidojot IT prasmes un iemaņas. Pēc L.E. Borna un N.F.Ruso (2001), šajā vecumā skolēni ļoti ātri un viegli spēj iegaumēt dažādus vēstures jēdzienus. Mācību procesā viņu domāšana tiek attīstīta kā zinātniskā domāšana. Ikdienā un sadzīvē lietotie valodas jēdzieni mācību procesā papildinās ar jaunu informāciju. Skolēni strādāja frontāli, patstāvīgi un grupās. Jo pēc I. Kona (1985) domām abstrakti loģiskās domāšanas attīstība nozīmē ne tikai jaunas intelektuālās īpašības, bet arī jaunas vajadzības rašanos. Adegvāts pašvērtējums ar vecumu pieaug. Patstāvības pieaugums liecina par pāreju no ārējās vadības sistēmas uz pašvadību, kad skolēni apšaubā citu izvirzītos noteikumus ir paši gatavi tos izveidot. Lai noskaidrotu skolēnu zināšanas, prasmes un iemaņas tēmā Vēsture un tās pētišana, pirms projekta metodes pielietošanas tika izveidota anketa ar 8 jautājumiem un 2 uzdevumiem (skatīt 2. pielikums), kuras rezultāti tika apkopoti 3.tabulā (skatīt 3.pielikums) un lai noskaidrotu skolēnu informācijas tehnoloģiju prasmes, informācijas meklēšanā dažādās interneta vietnēs mācību tēmā “Muzeji un arhīvi – vēstures liecības un krātuves” (skatīt

3.pielikums Stundas plāns 1) tika izveidota darba lapa (skatīt 3.pielikums) grupu darbam. Rezultāti tika apkopoti 3.tabulā (skatīt 3.pielikums)

Tēma “Vēsture cilvēku atmiņās” tika apgūta ar projekta (skatīt 4.pielikumu) metodi un ilga 5 mācību stundas. Pēc Dž.P. Lūisa (1997) un T.L. Janga (2009), lai projekts būtu veiksmīgs, pirmajā mācību stundā (skatīt 4.pielikums Stundas plāns 2) skolēni iepazīstas ar tēmu un pēta skolas muzeja avotus par līdzīgām tēmām, apspriež tos; veido darba grupas(4 dalībnieki katrā); sadala pētāmās personas grupām; sākotnēja darba plānošana un pienākumu sadalīšana. Sagatavošanās intervijai (D. Saleniece 2011), intervijas jautājumu veidošana, izmēģinājuma darbība (lomu spēle). Pēc T.L. Janga (2009) uzskata vērtēšanas paņēmieni noteikšana un zināšana projekta sākumā ir viens no veiksmīga projekta priekšnosacījumiem, tādēļ pirmajā stundā tiek pārrunāta vērtēšana. Tiek paredzēts katra projekta posma grupas pašvērtējums. Prezentācijas un darba mapes vērtējums citām grupām (skatīt 5.pielikums). Projekta darba pašvērtējums (skatīt 6.pielikums) darba beigās.

Otrajā stundā – paveiktā analīze. Pēc plāna līdz otrajai mācību stundai skolēni sagatavo intervijas jautājumus, iepazīstas ar intervējamo personību un vienojas par intervijas laiku un materiālu iegūšanu. Otrās stundas sākumā katras grupas atskaitīšanās par paveikto. Turpmāko uzdevumu plānošana, darba pienākumu sadalīšana, informācijas apkopošana un apstrāde. Skolēni katru stundu vērtēja padarīto, norādot uz citu grupu kļūdām un analizējot savus trūkumus, sniedzot atbalstu cits citam, pārplānoja vēl darāmos uzdevumus.

Trešā mācību stunda – informācijas apstrāde, kļūdu labošana. Paveiktā analīze un plānoto uzdevumu pārskatīšana.

Ceturrtā mācību stunda – prezentācijas veidošana un gatavošanās darba prezentēšanai, kļūdu labošana. Plāna pārskatīšana. Citu grupu darba vērtēšana un pašvērtējums.

Piektā mācību stunda. Visu grupu prezentācijas un darba mapju izstāde. Citu grupu projektu vērtējums (skatīt 6.pielikums) un pašvērtējums, kas, pēc M. Pļavnieces un D. Škuškovnikas (2002), nosaka cilvēka uzvedību. Ja pašvērtējums ir pozitīvs, tad cilvēks rīkojas pārliecināti, ir drošs, sagaida veiksmi, spēj iemantot citu cieņu un sevi pilnveidot. Skolēni rakstīja pēc iepriekš izveidotiem kritērijiem (skatīt 6.pielikums) sava darba vērtējumu, pēc kura autore apkopoja projekta metodes laikā skolēnu iegūtās zināšanas, prasmes un iemaņas:

- plānot grupas un savu darbu;
- iekļauties uzdevumam paredzētajā termiņā;

- vienoties ar grupas biedriem;
- vienlīdzīga pienākumu sadale;
- veidot jautājumus;
- uzdot jautājumus;
- uzstāties klases priekšā;
- runāt droši un skaidri;
- klausīties citu teiktajā;
- rēķināties ar biedru viedokli;
- uzņemties atbildību;
- sniegt atbalstu grupas biedriem;
- papildināt IT zināšanas darba noformēšanai;
- izmantot IT prasmes prezentācijas veidošanā;
- vērtēt savu un citu skolēnu darbu.

L.Boževica (1975) uzskats, ka pusaudžiem jāprot sevi kontrolēt, jāuzņemas lielāka atbildība par savas rīcības rezultātiem, daudzi jautājumi jārisina patstāvīgi, pašiem jāveido vērtējums par saviem biedriem, apstiprinās, jo skolēni var pēc dotiem kritērijiem vērtēja gan savu, gan citu veikumu, ne tikai norādot uz trūkumiem, bet arī analizēja tos.

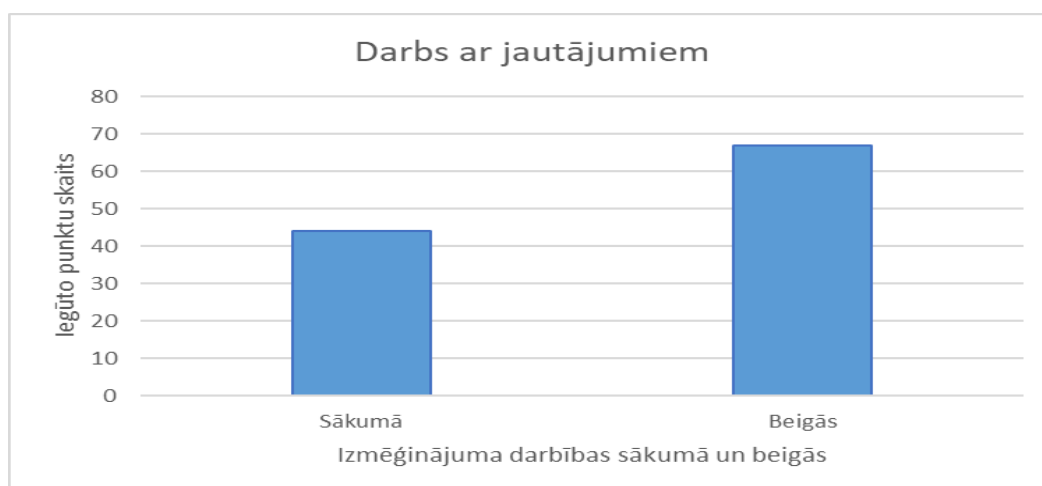
Apkopojot 3.tabulas datus, tika izveidota 4.tabula Uzdevumu rezultātu apkopojums.

Uzdevumu rezultātu apkopojums

Nr.p.k.	Uzdevums	Iegūtie punkti	
		sākumā	beigās
1.	Darbs ar jautājumiem	44	67
2.	Apraksta veidošana	64	73
3.	Darbs ar informācijas avotiem	53	69
4.	IT prasmes	47	68

Salīdzinot iegūto punktu skaitu pa uzdevumiem, skolēnu zināšanu, prasmju un iemaņu vērtējumā pirms projekta metodes izmantošanas un pēc projekta metodes izmantošanas darbā ar jautājumiem, apraksta veidošanā, darbā ar informācijas avotiem un IT prasmes, tika izveidotas salīdzinošas diagrammas. (Skatīt no 11. – 15.diagrammai)

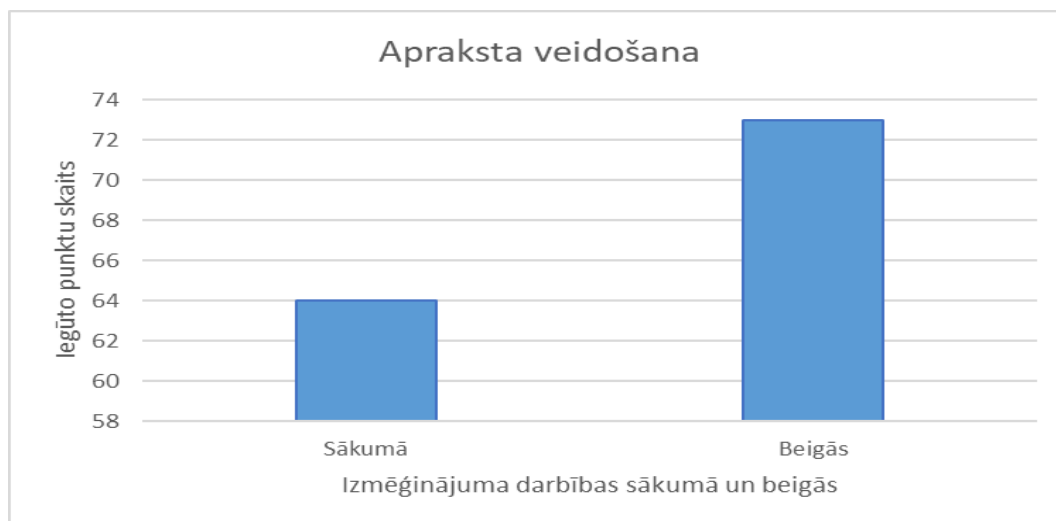
11.diagramma

11.diagrammā attēloto iegūto punktu skaits darbā ar jautājumiem pirms izmēģinājuma darbības skolēni un pēc tās. Pirms skolēni ieguva 44 no 87 punktiem, tas ir, 50%, bet pēc

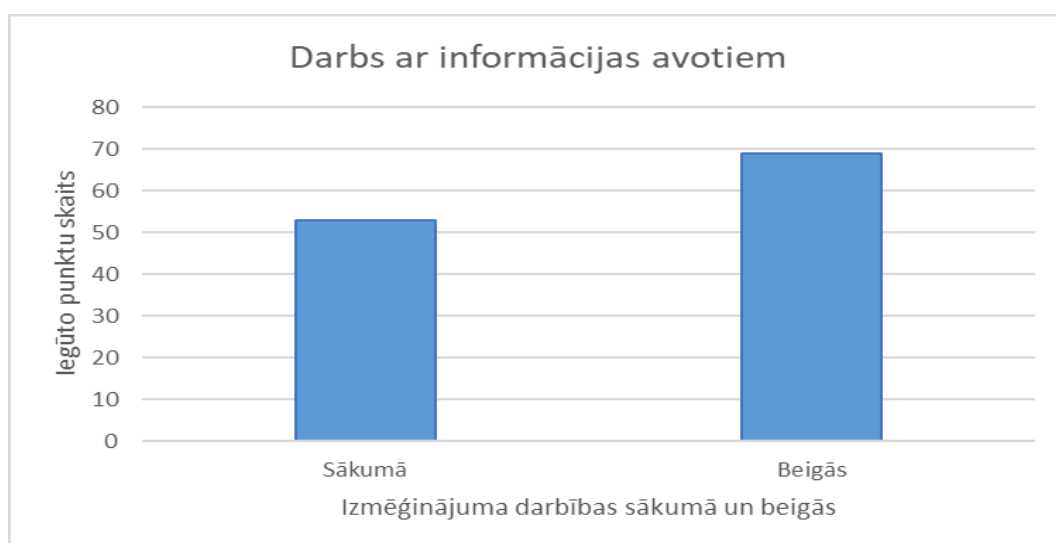
projekta metodes pielietošanas – 67punktus jeb 77 % , kas ir par 27 % vairāk nekā pirms.
(Skatīt 11.diagramma)

12.diagramma

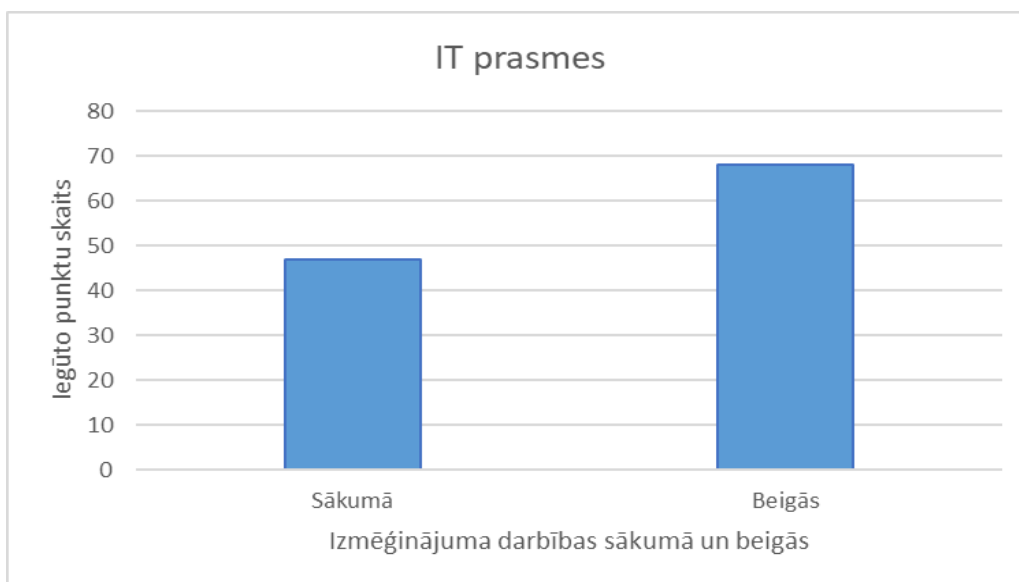
12.diagrammā - apraksta veidošanā skolēni pirms projekta metodes pielietošanas ieguva 64 punktus jeb 74%, bet pēc izmēģinājumdarbības – 73 punktus jeb 84%. Skolēnu prasmju līmenis paaugstinājās par 10%. (Skatīt 12.diagramma)

13.diagramma

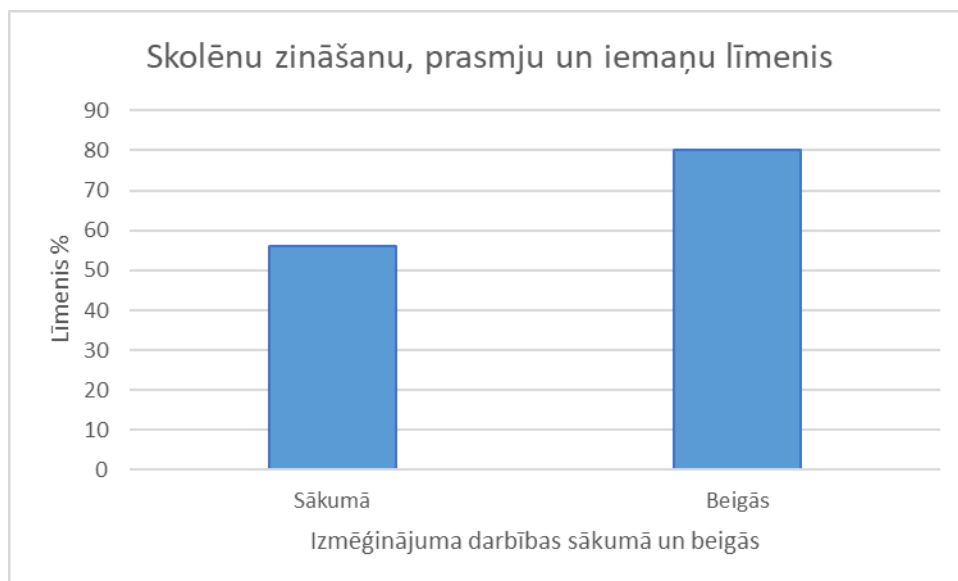
13.diagrammā - darbā ar informācijas avotiem skolēni izmēģinājumdarbības sākumā ieguva 53 punktus jeb 61% no maksimālā punktu skaita, bet pēc projekta metodes pielietošanas – 69 punktus jeb 79%, kas ir par 18% vairāk nekā pirms. (Skatīt 13.diagramma)

14.diagramma

Pirms projekta metodes pielietošanas skolēnu par IT prasmēm ieguva 47 punktus jeb 54%, bet pēc – 68 punktus jeb 78%, kas ir par 24% vairāk. (Skatīt 14.diagramma)

Salīdzinot šo četru uzdevumu zināšanu, prasmju un iemaņu līmeni pirms projekta metodes pielietošanas un pēc tās pielietošanas, tika izveidota 15.diagramma Skolēnu zināšanu, prasmju un iemaņu līmenis, kurā redzams, ka skolēni izmēģinājuma darbības beigās parāda par 24 % augstāku līmeni.

Skolēni novērtēja projekta metodes pozitīvās un negatīvās iezīmes, kuras tika apkopotas tabulā (skatīt 5.tabula)

5.tabula

Skolēnu projekta metodes pašvērtējums

Nr.	Pozitīvais	Negatīvais
1.	Visi grupas biedri pilda ieplānotos uzdevumus.	Ne visi darbi tiek paveikti ieplānotajā termiņā
2.	Skolas muzejs ieguva jaunus materiālus	Skolotāja, norādot uz kļūdām, piespieda veikt labojumus
3.	Uzzinājām jaunu un interesantu informāciju	Visi grupas biedri nestrādāja vienlīdzīgi
4.	Mācījāties plānot ne tikai uzdevumus, bet arī izpildes laiku	Atkarība no citu paveiktā vai nepaveiktā
5.	Intervēt bija interesanti	Ne vienmēr visi ir godīgi un atsaucīgi
6.	Godīga vērtēšana	Ne visi grupas biedri piedalījās vērtēšana
7.	Katrs saņem savu vērtējumu	Ar pirmo reizi nesanāca noformējums, bija jāpārtaisa
8.	Grupās biedri sniedz atbalstu	Kāds no grupas biedriem slimoja un iekavējās darbi

9.	Godīgi visas grupas veikts darbs	Neuzsākām darbu laikā, jo kāds cits nebija izpildījis uzticēto uzdevumu
10.	Draudzīgas attiecības ar intervēto skolotāju	Atliek visu uz pēdējo brīdi
11.	Iegūta laba pieredze darba prezentēšanā	Bieži strīdi, ne vienmēr ieklausījās citu viedoklī, vainīgā meklēšana
12.	Iemācījāmies pievienot prezentācijai fotogrāfijas	Kāds uzņēmās visu darbu un neļāva citiem līdzdarboties, neinformēja citus
13.	Mācījāmies sadarboties	
14.	Ieguldījām daudz laika darbā	
15.	Nav jāstrādā vienam, grupas atbalsts	

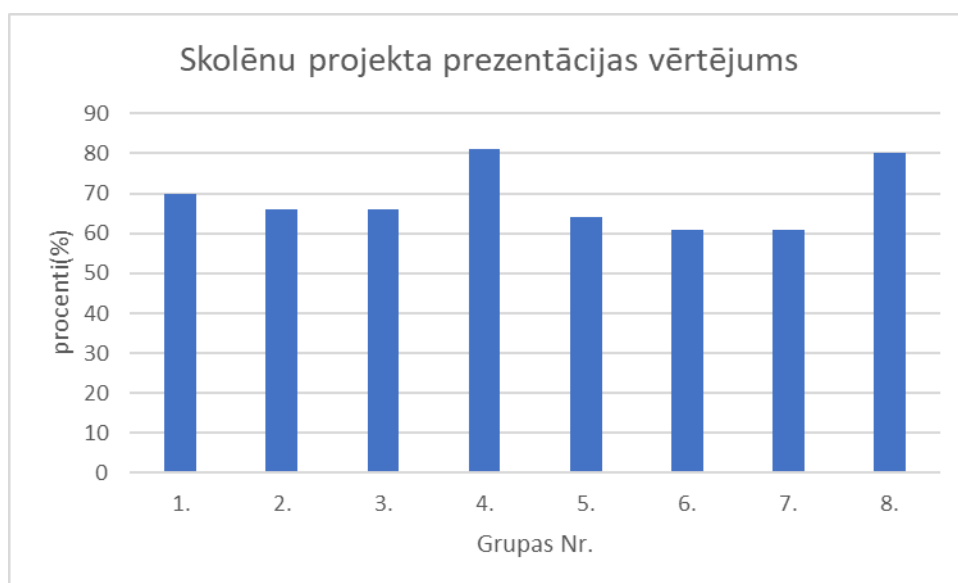
Pašvērtējums atklāja, ka skolēniem, darbojoties grupā, ir gan problēmas, gan ieguvumi. Darba plānošanā un grupas komunikācijā problēmas un ieguvumi bija 50%:50%. Vērtēšanā skolēni norādīja, ka problēmas pret ieguvumiem bija 20%:80%. Informācijas ieguvē un apstrādē, kā arī darba prezentēšanā 10%:90%. Lielākais ieguvums no projekta darba metodes pēc skolēnu pašvērtējuma bija informācijas ieguvē un apstrādē, darba prezentēšanā un vērtēšanā, jo šīs iemaņas tiek pilnveidotas arī citos mācību priekšmetos. Skolēniem jāpilnveido darba plānošanas un komunikācijas prasmes. Pēc N.L. Geidža un D.C. Berlinera (1998) domām tādas īpašības kā domas “briedums” daudziem 11-14 gadu vecumā neveidojas automātiski, tāpēc ne visi skolēni būs to sasnieguši. Šādi spriešanas veidi attīstās tikai pieredzes un brieduma gaitā.

Skolēni vērtēja citu grupu prezentācijas un darba mapes pēc dotajiem kritērijiem (skatīt 5.pielikums). Skolēnu projekta vērtējums sastāvēja no pašvērtējuma, citu grupu prezentāciju un darba mapju vērtēšanas, grupas darba plānošanas vērtējuma, PowerPoint prezentācijas un darba mapes noformējuma vērtēšanas, kas tika apkopots 5.tabulā un 16.diagrammā.

Skolēnu projekta vērtējums

Grupas Nr.	Iegūto kopējo punktu skaits	Darba izpilde procentos
1.	49	70%
2.	46	66%
3.	46	66%
4.	57	81%
5.	45	64%
6.	43	61%
7.	43	61%
8.	56	80%

16.diagramma

1. Pēc projekta metodes, skolēnu prasmes un iemaņas darbā ar jautājumiem palielinājās par 27%, bet apraksta veidošanā par 10%.
2. Darbs ar informācijas avotiem uzlabojās par 18%, bet IT prasmes par 24%.
3. Par lielāko ieguvumu skolēni atzina darbu ar informācijas materiālu atlasī, apstrādi un prezentēšanu.
4. Skolēni pozitīvi vērtē grupas darbu un biedru atbalstu, kā arī citu grupu darba vērtēšanu un pašvērtējumu.
5. Strādājot ar avotiem, izmantojot projekta metodi, skolēni mācījās plānot ne tikai darba uzdevumus, bet arī darba laiku.
6. Darba uzdevumi tika sadalīti vienmērīgi visiem grupas dalībniekiem, visi atbildīgi par darba rezultātu.
7. Ne visi spēj uzklaut citādu viedokli un iekļauties uzdevumam paredzētajā termiņā.
8. Kā problēmas tika minētas nesaskaņas grupas biedru starpā darba plānošanas un informācijas apstrādes laikā.
9. Kā nepilnība tiek uzskatīta, ka ne visi vēlējas uzņemt atbildību un strādāt vienlīdzīgi, tādēļ cieta visas grupas darbs.
10. Kāds grupas loceklis uzņēmās par daudz un neļāva citiem līdzdarboties.

NOBEIGUMS

Analizējot pedagoģisko un psiholoģisko literatūru par projekta metodes izmantošanu, tika izmantoti divpadsmit informācijas avoti. Projekta metodes jēdziena skaidrošanai tika izmantota J.Uzulāna grāmata un Pedagoģijas terminu skaidrojošo vārdnīca, bet Dž. Djūija, V.H. Kilpatrika un M. Knolla darbi atklāja projekta metodes vēsturi un attīstību. V.H. Kilpatriks izstrādāja koncepciju un popularizēja to savā rakstā "Projekta metode". Šīs metode pamatā bija Dž. Djūijs ideja par demokrātisku skolu, kuras centrā ir bērns, bet M. Knolls ir pētījis projekta metodes attīstības vēsturi. V.H. Kilpatricka ideja "mācīties darīt, darot" ievada mūsdienu pedagoģijas prasībās, ka skolēnam jāuzņemas atbildība par savu darbību, kā arī izstrādāja projekta metodes posmus. Par projekta metodes izmantošanu mūsdienās lasīju H. Litkes un I. Kunovas atzinumu, ka tā ir interesanta un radoša, bet prasa piepūli un atteikšanos no ierastā. T.L. Janga, Dž.P. Lūisa, I. Foranda un J. Uzulāna darbos izvērtēju projekta plānošanas nozīmi, mērķu un uzdevumu izvirzīšanu, dalībnieku atbildības uzņemšanos un pienākumus, projekta vadītāja personības lomu un kontroli, projektu rezultātu apkopošanu un vērtēšanu, kā arī uzzināju, cik liela nozīme ir kultūras ietekmei. Savukārt pēc I.M. Rubana, J. Angelovas un A. Rahneva secinu, ka projekta metode sevī ietver daudzas citas interaktīvas metodes, ar kuru palīdzību attīstās pētniecības prasmes, sadarbības prasmju izpratne un pilnveidošanās, kā arī kritiskās domāšanas prasmju uzlabošanās. Šim viedoklim pievienojās arī M. Knolls, bet uzsver arī, ka šī demokrātiskā metode ne vienmēr dod tikai pozitīvus rezultātus.

Analizēt vēsturnieku domas par darbu ar vēstures avotiem, aplūkoju astoņus informācijas avotus. Valsts pamatizglītības standartu Latvijas vēsturē, kurš nosaka vēstures pētīšanu un interpretēšanu, kā arī paredz darbu ar informācijas avotiem. Latvijas Okupācijas muzeja mājaslapā, A. Gavriļins, D. Saleniece, I. Gundare un V. Jaunozola sniedz pārskatu par avotu veidiem, iedalījumu, izpēti paņēmienu, apgalvojot, ka var izmantot jebkurus avotus, kas atbilst tēmai un mērķim, kā arī iesaka pētīšanas paņēmienus. Par mutvārdu vēstures avotiem un to pētīšanas paņēmienus raksturo D. Saleniece un M. Zālīte. Uzskatu, ka vēstures avoti palīdz labāk izprast vēstures dabu, attīstīt skolēnu vēsturisko un kritisko domāšanu paūž Vēstures skolotāja rokasgrāmatas "Ceļā uz pagātnes izpratni", Latvijas Okupācijas muzeja mājaslapa un V. Jaunozola.

Analizējot literatūru par pusaudžu vecumposma īpatnībām izmantoju četrpadsmit avotus:

I. Puškareva atziņas par pusaudžu fizisko attīstību, L.E. Borna un N.F. Ruso, L. Boževicas, G. Svences, Ž. Piažē, Geidža un Berlinera, I. Maslo uzskatus par domāšanas izmaiņām pusaudžu vecumā, V. Avotiņa – par pusaudžu uzvedību, M. Pļavnieces un D. Škuškovnikas, V. Renģes, E. Eriksons, I.Kons, L. Vigotskis – par identitātes meklējumiem un pašapliecināšanos šajā vecumposmā, L.E. Borna un N.F. Ruso, I. Plotnieka ieteikumus pusaudžu audzināšanā.

Ar nolūku noskaidrot projekta metodes iespējas darbā ar vēstures avotiem tika veikta izmēģinājuma darbība Latvijas vēstures stundās 6.klasē., kurā piedalījās 29 skolēni. Izmēģinājuma darbības programmas izveidei tika izmantotas Valsts pamatizglītības standarta prasības Latvijas vēsturē 6.klasei un S. Goldmanes u.c. mācību grāmata "Latvijas vēsture pamatskolai I". Pētot pedagoģisko un zinātnisko literatūru par projekta metodes pielietošanu, darbu ar vēstures avotiem un skolēnu vecumposma īpatnībām, tika izvirzīti četri uzdevumi, kuru izpilde tiks pārbaudīta pirms izmēģinājuma darbības un pēc tās:

1. Darbs ar dažādiem informācijas avotiem,
2. Darbs ar jautājumiem,
3. Apraksta veidošana,
4. Informācijas tehnoloģiju prasmes (D. Saleniece, LOM, A. Gavriļins, I. Gundare, V. Jaunozola).

Tika izstrādāti vērtēšanas kritēriji, pēc kuriem šie uzdevumi tika vērtēti. Tika noskaidrotas, kādas ir projekta metodes iespējas, ievirzot skolēnus darbā ar vēstures avotiem.

- 1) Pēc projekta metodes, skolēnu prasmes un iemaņas darbā ar jautājumiem palielinājās par 27%, bet apraksta veidošanā par 10%. Saleniece uzskata, ka darbs ar informācijas avotiem veicina skolēnu prasmi patstāvīgi veikt dažādus vēstures mācību priekšmetam raksturīgus darba uzdevumus – prasmi lietot vēstures zināšanas un izpratni dažādās situācijās, darboties ar vēstures avotiem un izstrādāt argumentētu aprakstu.
- 2) Darbs ar informācijas avotiem uzlabojās par 18%, bet IT prasmes par 24%. Pēc I. Rubanas pētījumiem interaktīvo metožu izmantošana ir darbība un sociālā pieredze,

kas ietver prasmes: strādāt ar informāciju; plānot, organizēt; kritiski vērtējoši domāt; risināt problēmas; pieņemt lēmumus; sadarboties; adekvāti novērtēt savas iespējas,

- 3) Spēja plānot savu un grupas darbu. Pēc G. Svences (1999) domām par skolēnu savstarpējām attiecībām ka vienaudžu grupas kļūst par uzvedības, vispārīgo noteikumu etalonu un avotu. Parādās nesaskaņas starp pieaugušo un vienaudžu kodeksiem. Pusaudzis vairāk pakļaujas vienaudžu grupas “kodeksiem”, tas ir saistīts ar savas neatkarības apliecināšanu.. Viņi labi jūtas “barā”, jo meklē kopības izjūtu, vēlas izjust sevi kā daļu no kāda grupējums, kopas.
- 4) Skolēni pozitīvi vērtē grupas darbu un biedru atbalstu, kā arī citu grupu darba vērtēšanu un pašvērtējumu, jo pēc L.Boževicas uzskata pusaudžiem jāklūst patstāvīgākiem. Jāprot sevi kontrolēt, jāuzņemas lielāka atbildība par savas rīcības rezultātiem, daudzi jautājumi jārisina patstāvīgi, pašiem jāveido vērtējums par saviem biedriem.

Pētījuma laikā noskaidrojās, ka izmantojot projekta metodi darbā ar vēstures avotiem, skolēniem tiek sekmēta informācijas avotu analīze un apstrāde, IT, publiskās runas un vērtēšanas prasmju pilnveide.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Angelova, E., Rahnev, A. (2009) *Boosting Teaching and Learning Efficiency in Training Teachers of Information Technology*. [Skatīts 20.11.2018.] Piekļuve: <http://www.fmi-plovdiv.org/GetResource?id=216>
2. Avotiņš, V. (1997) Pretrunu līkloči pusaudžu attīstībā. *Ja ģimenē ir pusaudzis*. Rīga: Zvaigzne.
3. Borns, L., Ruso, N. (2001) *Psiholoģija 3.daļa*. Rīga: Zvaigzne ABC.
4. Boževica, L. (1975) *Personība un tās veidošanās skolas gados*. Rīga: Zvaigzne ABC.
5. *Ceļā uz pagātnes izpratni*. (2000) Skolotāja rokasgrāmata. Rīga: Zvaigzne ABC.
6. Dewey, J. (1938) *Experience and Education*. New York: Touchstone. [Skatīts 20.11.2018.] Piekļuve: <https://www.encyclopedia.com/people/philosophy-and-religion/philosophy-biographies/john-dewey>
7. Eriksons, E. (1998) *Identitāte: jaunība un krīze*. Rīga: Jumava.
8. Forands, I. (2006) *Projekta menedžments*. Rīga: Latvijas Izglītības fonds.
9. Gavriļins, A. (2017) *Vēstures avotu pētniecība*. Lekciju kurss. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
10. Geidžs, N, Berliners, D. (1998) *Pedagoģiskā psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.
11. Goldmane, S. u.c. (2011) *Vēsture Pamatskolai*. Latvijas vēsture I. Rīga: Zvaigzne ABC.
12. Goldmane, S. u. c. (2011) *Latvijas vēsture pamatskolai I*. Skolotāja grāmata. Rīga: Zvaigzne ABC.
13. Gundare, I. (1999) *Kā strādāt ar vēstures avotiem*. Rīga, Zvaigzne ABC.
14. Jangs, T. (2009) *Kā vadīt projektu*. Rīga: Zvaigzne ABC.
15. Jaunuzola, V. (2011) *Ieteikumi, gatavojoties eksāmenam „Latvijas un pasaules vēsture” 9.klasei*. Metodisks materiāls. Rīga: VISC.
16. *Kas ir „Skola 2030”?* (2017) [Skatīts 10.10.2018] Piekļuve: <https://www.skola2030.lv/par-projektu>

17. Kilpatrick, W. (1925) *Foundations of Method*. New York: Macmillan. [Skatīts 20.11.2018] Piekļuve: <https://educationairesersearchniques.com/2015/07/27/william-kilpatrick-the-project-method/>
18. Knoll, M.(1995) "The Project Method: Its Origin and International Influence." In *Progressive Education across the Continents. A Handbook*, ed. Volker Lenhart and Hermann Röhrs. [New York](#): Lang [Skatīts 27.11.2018.]. Piekļuve: <https://www.encyclopedia.com/education/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/project-method>
19. Knoll, M. (2014) *Project Method*. In D. C. Phillips (ed) *Encyclopedia of Educational Theory and Philosophy*, Vol. 2 (London: Sage), 665-669
20. Kons, I. (1985) *Vecāko klašu skolēnu psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.
21. Latvijas Okupācijas muzejs. (2018) *Kas ir vēstures avoti?* [Skatīts 15.12.2018.] Piekļuve: <http://okupacijasmuzejs.lv/lv/skolam/macibu-materiali/avotu-analize-28/s>
22. Litke, H., Kunova, I. (2003) *Projektu vadība*. Rokasgrāmata. Rīga:NOVO.
23. Lūiss, Dž. (1997) *Projekta vadīšanas pamati*. New York: AMACOM.
24. Maslo, I. (1998) *Mācību metodes izglītības iestādē*// Skolotājs. Nr.5.,6
25. MK noteikumi Nr.468 (2014) Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem. [Skatīts 20.11.2018] Piekļuve: <https://likumi.lv/doc.php?id=268342>
26. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā*. (2000) Rīga: Zvaigzne ABC.
27. Piažē, Ž. (2002) *Bērna intelektuālā attīstība*. Rīga: Pētergailis.
28. Plotnieks, I. (1998) *Psiholoģija ģimenē*. Rīga: Zvaigzne ABC.
29. Pļavniece, M., Škuškovnika, D. (2002) *Sociālā psiholoģija pedagogiem*. Rīga: Raka.
30. Puškarevs, I. (2001) *Attīstības psiholoģija*. Rīga: RaKa.
31. Reņģe, V.(1998) *Psiholoģija. Personības psiholoģijas teorijas*. Rīga: Zvaigzne ABC.
32. Rubana, I. (2004)*Mācīties darot*. Interaktīvas mācības. Rīga: RaKa
33. Saleniece, D. (2011) *Mācību stundu piemēri 6.klasei*. Metodisks materiāls. VISC redakcijā.

34. Svence, G. (1999) *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.
35. Uzulāns, J. (2004) *Projektu vadība*. Rīga: Jumava.
36. Vigotskis, L. (2002) *Domāšana un runa*. Rīga: izdevniecība „EVE”.
37. Zirņīte, M., Hinkele, M. (2003) *Mutvārdu vēstures avoti*. Izlase. Rīga: Latvijas mutvārdu vēstures pētnieku asociācija „Dzīvesstāsts”.

Pielikumi

1.pielikums

SKOLĒNU ZINĀŠANU, PRASMJU UN ATTIEKSMES IZPĒTES

PĒC LIKERTA SKALAS APKOPOJUMS

1.tabula

Apgalvojums	Pilnībā nepiekrītu	Vairāk nepiekrītu nekā piekrītu	Ne piekrītu ne nepiekrītu	Vairāk piekrītu nekā nepiekrītu	Pilnībā piekrītu
1. Man patīk mācīties	0	8	12	4	2
2. Patīk, ja ar stundas gaitu uzzinu stundas sākumā	0	5	2	12	7
3. Patīk pildīt uzdevumus, ja saņemu vērtējumu	3	9	5	5	5
4. Patīk strādāt grupās	1	2	3	4	17
5. Patīk, ja stundā tiek izmantoti papildlīdzekļi	0	3	7	11	4
6. Patīk pašam noteikt darba izpildes gaitu	3	3	5	5	11
7. Patīk informācijas meklēšana	1	0	12	9	4
8. Patīk humors	1	0	1	3	21
9. Patīk lasīt tekstu	2	5	6	5	8
10. Patīk veidot prezentāciju	7	4	8	5	2

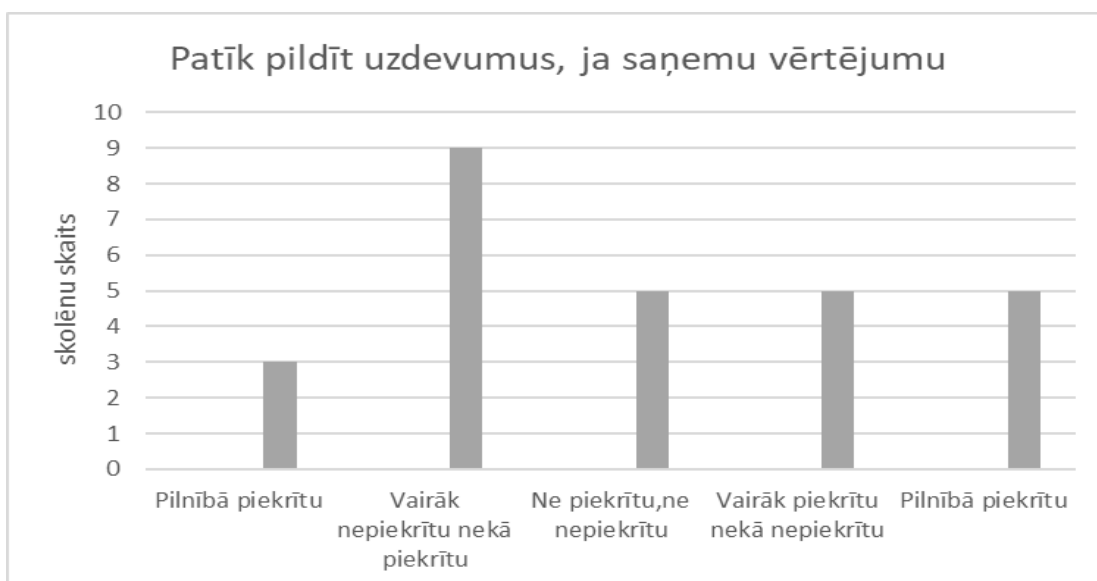
1.diagramma

2.diagramma

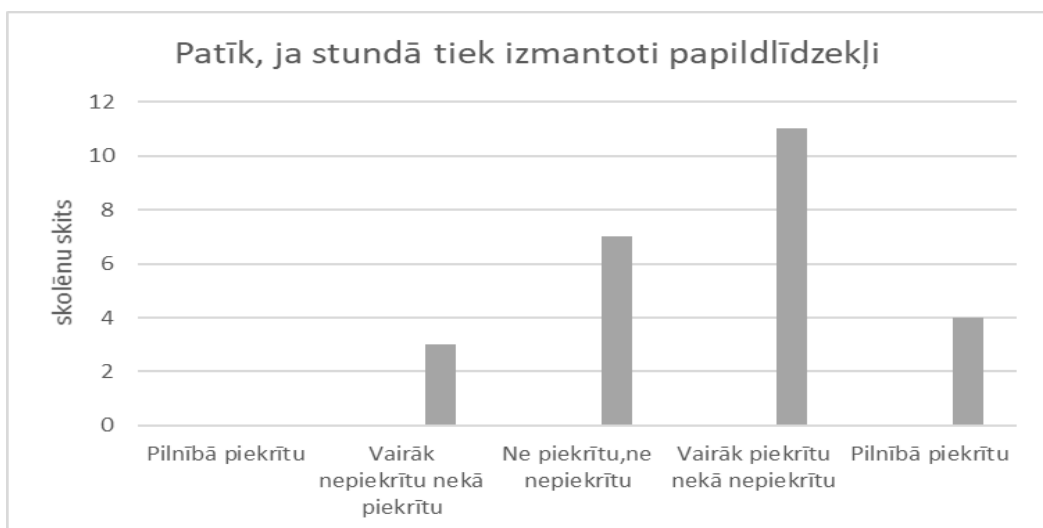
3.diagramma

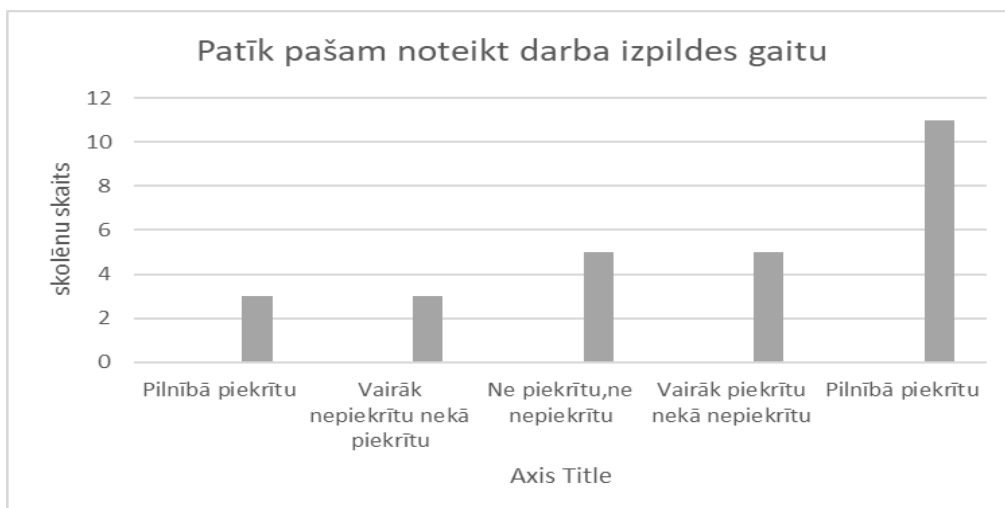
4.diagramma

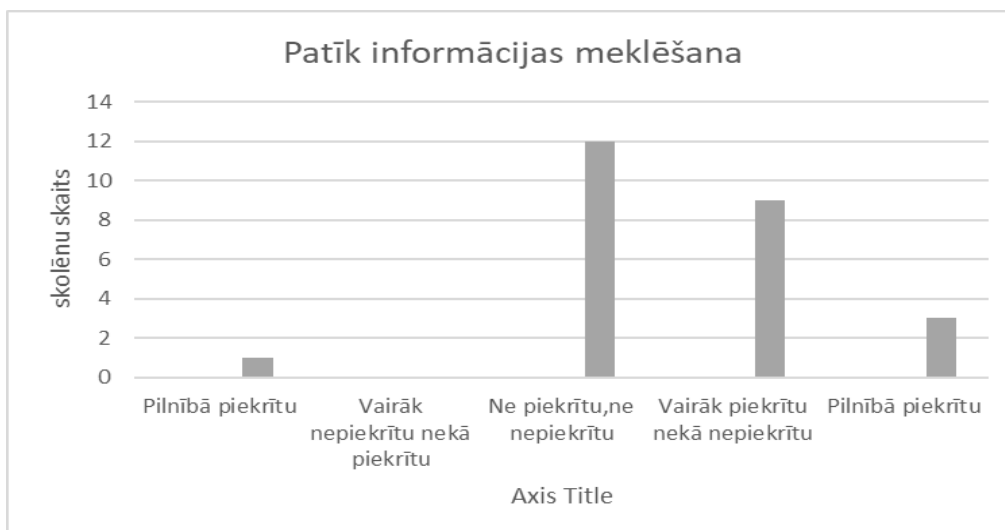
5.diagramma

6.diagramma

7.diagramma

8.diagramma

9.diagramma

10.diagramma

2.pielikums

ANKETA 6.KLASEI

Vēsture un tās pētīšana

1.uzdevums. Atbildi uz jautājumiem!

Nr.	Jautājums	Atbilde
1.	Kas ir vēsture?	
2.	Kas pēta vēsturi?	
3.	Kādus Latvijas vēstures notikumus Tu zini?	
4.	Kur un kā Tu iegūsti informāciju pa Latvijas vēsturi?	
5.	Kas ir muzejs?	
6.	Ko pēta skolas muzejs?	
7.	Kas ir vēstures avoti?	
8.	Kā iedala vēstures avotus?	

2.uzdevums.Uzraksti īsu aprakstu pēc dotā parauga par kāda muzeja apmeklējumu!

- Kur atrodas muzejs?
- Kad Tu to apmeklēji?
- Kā nosaukta ekspozīcija vai kādam notikumam, personai vai tēmai ta veltīta?
- Kas Tev patika vai šķita interesanti?

3.uzdevums. Izvēlies 3 dažādu veidu vēstures avotus un veic to izpēti! Izmanto doto tabulu!

Avota vērtēšanas secība	A	B	C
1. Atpazīšana (kas tas ir?)			
2. Avota veids			
3. Izcelsme (kad un kur radies?)			
4. Materiāls (no kā izgatavots?)			
5. Pielietojums (kādam nolūkam, kur un kā ticis izmantots vai tiek izmantots?)			
6. Ko stāsta par savu laiku un kā izmantojams vēstures pētīšanā			

Skolēnu zināšanu, prasmi un iemaņu vērtējuma kritēriji pirms un pēc projekta metodes pielietošanas 1.Darbs ar
jautājumiem

0	1	2	3
Neprot veidot jautājumus par konkrētu tēmu. Nevar atbildēt uz jautājumiem.	Veido vienkāršus jautājumus. Atbild daļēji vai nekonkrēti.	Veido jautājumus par tēmu. Atbild uz daļu no jautājumiem.	Veido jautājumus. Atbildes precīzas, konkrētas.

2.Apraksta veidošana

0	1	2	3
Teikumi īsi, nesaistīti. Daudz gramatisku kļūdu.	Apraksts īss, daudz pareizrakstības kļūdu.	Apraksts īss, bez kļūdām.	Veido loģisku aprakstu hronoloģiskā secībā.

3.Darbs ar informācijas avotiem

0	1	2	3
Neprot raksturot avotus pēc dotās shēmas	Izvēlas viena veida avotus un raksturo pēc dotās shēmas. Izvēlas divu vai trīs veida avotus, bet neprot tos raksturot.	Izvēlas 3 dažāda veida avotus, raksturo nepilnīgi. Izvēlas divu dažādu veidu avotus un raksturo pēc dotās shēmas.	Izvēlas 3 dažāda veida avotus un raksturo pēc dotās shēmas.

4.IT prasmes

0	1	2	3
Neprot atrast vajadzīgo informāciju. Neprot noformēt informāciju.	Var atrast informāciju, nav iemaņu tās atlasē un noformēšanā.	Atrod vajadzīgo informāciju, ir nepilnības tās noformēšanā.	Atlasa vajadzīgo informāciju, noformē ar darbam paredzētajām metodēm.

3.pielikums

STUNDAS PLĀNS 1

	Apraksts	Stundas saturs
1.	Klase	6.c
2.	Stundas tēma	Muzeji un arhīvi – vēstures liecību krātuves
3.	Norises datums un laiks	15.10.2018. plkst. 10:30- 11:10
4.	Uzdevumi (zināšanas, prasmes un attieksmes)	1.Iepazīšanās ar vēstures pētniecību un vēstures avotu krāšanu, sistematizēšanu un glabāšanu 2.Digitālo prasmju nostiprināšana, iegūstot un atlasot informāciju internetā 3.Komunikācijas prasmju pilnveidošana, strādājot grupās
5.	Skolotāja sagatavošanās stundai (neieciešamie metodiskie materiāli un līdzekļi)	<ul style="list-style-type: none"> • Skolēnu darba lapa (4.pielikums) • Planšetes (skolēniem) • Interaktīvā tāfele
6.	Pielietotās mācību metodes un paņēmieni	<ul style="list-style-type: none"> • Reproductīvā vārdiskā (jautājumi/atbildes) • Darbs ar IT • Pētnieciskā (praktiskais darbs) • Produktīvā vārdiskā (pierakstu veidošana)
7.	Stundas norise <ul style="list-style-type: none"> • Ierosinājumfāze; • Galvenā izglītojošā, pilnveidojošo uzdevumu fāze; • Atgriezeniskās saites fāze 	<ul style="list-style-type: none"> • 5 min skolēni atkārto iepriekšējā stundā mācīto un Izpilda darba lapas 1.uzdevumu. • Informācijas atlasīšana: LNB digitālajā bibliotēkā un LNA datubāzē raduraksti.lv. un muzeju mājaslapās • Iegūtās informācijas prezentēšana klasē
8.	Refleksija	Noteikt informācijas ieguvi internetā trīs plusus un trīs mīnus.

Grupas darba lapa

Muzeji un arhīvi – vēstures liecības un krātuves

(grupas dalībnieku vārdi)

1.uzdevums. Atbildiet uz jautājumiem!

1.1. Kas ir skolas muzejs?

1.2. Uzrakstiet, kādus muzejus jūs zināt?

*	*
*	*
*	*
*	*
*	*

1.3.Kas ir arhīvs?

2.uzdevums. Darbs LNB digitālajā arhīvā periodika.lv

2.1. Sameklēt un izrakstīt, kādi nosaukumi ir bijuši mūsu skolai? Iekavās ierakstīt gada skaitli!

3.uzdevums. Reģistrēties LNA rduraksti.lv. Saturs- datu bāze- Latvijas iedzīvotāju saraksts- ievadīt- meklēt! Noskaidrot Natālijas Draudziņas tēva vārdu un dzimšanas vietu!

Tēva vārds –

Dzimšanas vieta -

4.uzdevums. Sameklēt un uzrakstīt šādu informāciju!

4.1. Cik maksā skolēna ieejas biļete Latvijas Etnogrāfiskajā brīvdabas muzejā?

4.2.Kāds ir Latvijas nacionālā vēstures muzeja darba laiks?

4.3.Kā sauc Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja lekcija „Vecrīgas ielu arhitektūra” lektori?
Lekcija notiks 25.10. 201.plkst. 11:00.

4.4.Uzrakstīt Kara muzeja adresi!

4.5.Noskaidrot un uzrakstīt Jūgendstila muzeja telefona numuru ekskursiju pieteikšanai!

3.tabula

**Skolēnu zināšanu, prasmju un iemaņu vērtējums pirms un pēc projekta metodes
pielietošanas**

Skolēns punkti	Darbs ar jautājumiem		Apraksta veidošana		Darbs ar informācijas avotiem		IT prasmes	
	sākumā	beigās	sākumā	beigās	sākumā	beigās	sākumā	beigās
	0-3	0-3	0-3	0-3	0-3	0-3	0-3	0-3
1.	3	3	3	3	2	3	2	3
2.	2	3	1	2	1	2	2	3
3.	2	3	2	3	2	3	2	3
4.	1	2	3	3	2	2	2	2
5.	1	2	0	1	2	2	2	2
6.	2	2	2	2	1	2	2	2
7.	1	2	2	3	2	3	2	3
8.	1	1	1	2	1	2	2	2

9.	2	3	3	3	1	2	2	3
10.	0	1	2	2	2	2	1	1
11.	1	3	2	3	2	2	1	2
12.	1	2	3	3	1	2	2	2
13.	0	2	2	3	2	3	2	3
14.	3	3	3	3	3	2	1	2
15.	2	3	3	3	1	3	2	3
16.	1	2	3	3	2	3	2	3
17.	0	1	1	1	1	2	2	2
18.	1	2	2	2	1	2	2	2
19.	3	3	3	3	3	2	1	2
20.	3	3	3	3	2	2	2	3
21.	1	2	2	2	1	1	1	2
22.	2	3	3	3	3	3	2	3
23.	1	2	2	2	1	2	2	3
24.	1	2	2	2	2	3	0	1
25.	3	3	3	3	3	3	1	2
26.	3	3	3	3	3	3	2	3
27.	1	2	2	3	2	2	1	2
28.	2	3	3	3	2	3	2	3
29.	0	1	0	1	2	2	0	1

4.pielikums

Projekta darba Vēsture cilvēku atmiņās plāns

Mērķis: Intervēt Rīgas Natālijas Draudziņas vidusskolas skolotājus, izmantojot iegūto informāciju avotu veidošanā, papildinot skolas muzeja krājumus.

Uzdevumi: 1) Iepazīties ar mutvārdu vēstures un dzīvesstāstu nozīmi vēstures pētīšanā;

2) Mācīties veidot un uzdot jautājumus; apkopot un noformēt iegūto informāciju;

3) Pilnveidot komunikācijas, sava darba plānošanas, IT lietošanas, prezentēšanas un vērtēšanas prasmes.

Iepriekš paveiktais darbs. 1) Skolēnu zināšanu, prasmju un attieksmju izpēte;

2) Skolēni iepazīstināti ar vēstures avotu veidiem; veikuši to izpēti pēc dotā parauga; iepazīstināti ar vēstures jēdzieniem un laika skaitīšanu vēsturē;

3) Skolēnu darbs ar planšetēm – vajadzīgās informācijas iegūšana internetā.

Darba gaita. 1. Temata izpratne;

2. Plānošana;

3. Darbība (projekta izstrāde);

4. Prezentēšana un vērtēšana.

Darba rezultāts. 1. Vienota klases projekta prezentācija skolas muzejā.

2. Darba mape

STUNDAS PLĀNS 2

	Apraksts	Stundas saturs
1.	Klase	6.c
2.	Stundas tēma	Vēsture cilvēku atmiņās
3.	Norises datums un laiks	17.10.2018. plkst. 10:30- 11:10
4.	Uzdevumi (zināšanas, prasmes un attieksmes)	1.Iepazīties ar mutvārdu vēstures un dzīvesstāstu nozīmi vēstures pētīšanā; 2.Mācīties veidot un uzdot jautājumus; plānot savu darbu; 3.Komunikācijas prasmju pilnveidošana, strādājot grupās.
5.	Skolotāja sagatavošanās stundai (neieciešamie metodiskie materiāli un līdzekļi)	<ul style="list-style-type: none"> • Skolēnu veidoti muzeja materiāli (mapes) • Piezīmju papīrs, grupas darbam • Skolotājas veidota darba lapa – tabula (galvenie projekta soļi)
6.	Pielietotās mācību metodes un paņēmieni	<ul style="list-style-type: none"> • Izpēte - Darbs ar tekstu un informācijas avotiem • Produktīvā vārdiskā (jautājumu un darbības plāna veidošana) • Lomu spēle
7.	Stundas norise <ul style="list-style-type: none"> • Ierosinājumfāze; • Galvenā izglītojošā, pilnveidojošo uzdevumu fāze; • Atgriezeniskās saites fāze 	<ul style="list-style-type: none"> • Muzeja materiālu izpēte, projekta tēmas apspriešana; • Pienākumu sadale grupā; intervijas jautājumu veidošana; projekta darba plānošana; • Lomu spēle „Intervija”
8.	Refleksija	Pašvērtējums. Ko es uzzināju/iemācījos šajā stundā?

5.pielikums

Projekta vērtēšana

Prezentācijas vērtēšana

1.grupa _____

Kritēriji	Punkti(0-2)
1.Darba nosaukums(tēmas pieteikums)	
2.Mērķis(kas paredzēts sasniegt ar šo darbu)	
3.Uzdevumi (nosaukti uzdevumi- ko un kā darīja, kā plānoja, kā noformēja, kā prezentēs)	
4.Prezentācija	(par katru 0-2)
<ul style="list-style-type: none"> - īss stāsts par saturu - noformējums - dalībnieku komunikācija 	
5.Vai mērķis ir sasniegts? (kāpēc mūsu darbs ir labākais)	

Projekta vērtēšana Darba mape

Grupa _____

Kritēriji	Punkti (0-2)
1.Titullapas noformējums	
2.Intervija - jautājumi -atbildes (noformējums)	
3.Attēlu numerācija un nosaukumi	
4. Citi materiāli (to noformējums)	

6.pielikums

Projekta metodes skolēna darba pašvērtējums

Projekta Vēsture cilvēku atmiņās skolēna _____ darba vērtējums

Nr.	Uzdevumi/prasmes	Ļoti labi	Labi	Apmierinoši	Vāji	Komentārs (ko es iemācījos vai ieguvu veicot šo darbību?)
1.	Darba plānošana 1.Uzņēmos vadību grupā					
	2. Iestājos par pienākumu vienlīdzīgu sadali					
	3. Piedalījos uzdevumu saplānošanā					
	4. Savlaicīgi izpildīju uzticētos uzdevumus					
2.	Informācijas ieguve un apstrāde 1.Intervijas veikšana					
	2.Teksta pārrakstīšana					
	3.Fotogrāfiju apstrāde un pievienošana					
	4.Darba mapes veidošana, noformēšana					
	5.prezentācijas veidošana					
3.	Prezentēšana 1.Rūpējos, lai grupa iekļautos darba izpildes termiņā					
	2. Runāju droši un skaidri uzticēto tekstu					
	3. Sniedzu atbalstu grupas biedriem					
	4. uzvedos klusi un pieklājīgi pārējo grupu prezentāciju laikā					
4.	Vērtēšana 1.Rūpīgi klausījos klasesbiedru runā					
	2.Vērtējot, apspriedos ar grupas biedriem					
	3.Piedalījos grupas pašvērtējuma rakstīšanā					
	4.Atbilstoši padarītajam vērtēju savu darbu					

Diplomdarbs “Projekta metode darbā ar vēstures avotiem Latvijas vēstures stundās 6.klasē”
izstrādāts Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Ilze Rība

Rekomendēju / nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Asoc. Prof. *Dr. paed.* Baiba Kaļķe

Recenzents:

Darbs iesniegts Skolotāju izglītības nodaļā

Dekāna pilnvarotā persona:

Darbs aizstāvēts gala pārbaudījuma komisijas sēdē

Komisijas sekretāre: